

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Specifika znaleckých posudků v opatrovnickém řízení a při výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Bc. Eva Kroupová

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Praha 2017

Prague college of psychosocial studies

**Specifics of expert opinions in guardianship and social-
legal protection of children**

Bc. Eva Kroupová

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Hana Hejná

Prague 2017

Anotace

Diplomová práce se týká znaleckého zkoumání v opatrovnickém řízení a během sociálně-právní ochraně dětí. V první řadě se zabývá opatrovnickým řízením jako takovým. Říká, v jakých typech řízení opatrovnický soud rozhoduje, jaká je jeho pravomoc a příslušnost. Vyznačuje osoby, které jsou v opatrovnickém řízení účastníky. Dále popisuje začátek a průběh řízení. To, jakým způsobem se v řízení rozhoduje a jak je možné rozhodnutí vymáhat.

V další kapitole se práce zabývá sociálně-právní ochranou a související právní úpravou. Vymezuje pojem sociálně-právní ochrany dětí, ohroženého dítěte a říká, kdo je sociální pracovník sociálně-právní ochrany. Zabývá se výkonem sociálně-právní ochrany dětí.

Diplomová práce se rovněž zaměřuje na znaleckou činnost. Zabývá se osobou znalce, jeho postavením, právy a povinnostmi. Dále hovoří obecně o znaleckých posudcích a také posudcích zaměřených na způsobilost rodičů k výchově.

Klíčová slova: nezletilé dítě, sociálně-právní ochrana dětí, sociální pracovník, civilní řízení, opatrovnické řízení, znalecká činnost, znalecký posudek, znalec

Abstract

The diploma thesis deals with expert examination in guardianship and at work social-legal protection of children. First of all, it deals with guardianship itself. It says in what types of proceedings the court of custody decides what its authority and jurisdiction are. It indicates persons who are in attendance of guardianship. It describes the beginning and course of the proceedings - how it decides during the procedure and how it can be enforced.

In the next chapter the thesis deals with social and legal protection and with the related legislation. It defines the concept of a social and legal protection of children, a threatened child, and it also defines who the social worker of social and legal protection is. It deals with the duty of social and legal protection of children.

The diploma thesis is also focused on expert activities. It explores the experts themselves, their position, legal rights and duties. The thesis talks about the expert's opinions in general, and it also talks about opinions oriented on the parental capability for raising their children.

Key words: minor child, social-legal protection of children, social worker, civil proceedings, guardianship, expert activity, expert opinion, expert

Prohlášení:

- 1) Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších zdrojů.
- 2) Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
- 3) Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Karlových Varech dne 29. 7. 2017

Podpis.....

Zde bych ráda poděkovala PhDr. Haně Hejné, za cenné rady a vstřícnost při vedení mé diplomové práce. Velice si vážím podpory, ochoty, rychlých reakcí a připomínek, které mi značně pomohly a motivovaly mě při zpracování mé práce.

Obsah

Specifika znaleckých posudků v opatrovnickém řízení a při výkonu sociálně-právní ochrany dětí...1

Anotace	3
Abstract	4
1. Úvod.....	9
1. Opatrovnické řízení	10
1.1 Příslušnost a pravomoc soudu	14
1.2 Účastníci řízení.....	14
1.3 Zastupování nezletilého před soudem	15
1.4 Zahájení a průběh řízení	16
1.5 Rozhodnutí a výkon rozhodnutí	17
2. Sociálně právní ochrana dětí	19
2.1 Právní úprava.....	19
2.2 Pojem sociálně-právní ochrany dětí.....	21
2.3 Pojem ohroženého dítěte	22
2.4 Sociální pracovník sociálně-právní ochrany	23
2.5 Výkon sociálně právní ochrany dětí	24
2.6 Oblasti výkonu sociálně-právní ochrany dětí	27
2.7 Kolizní opatrovnictví.....	29
2.8 Práva a povinnosti kolizního opatrovníka	31
3. Znalecká činnost.....	32
3.1 Osoba znalce a jeho postavení.....	32
3.2 Práva a povinnosti znalce	33
3.3 Znalecký posudek.....	35
3.4 Znalecké posudky zaměřené na způsobilost rodičů k výchově	38
3.5 Vliv znaleckých posudků na průběh soudního řízení a práci s rodinou.....	41
4. Výzkumná část	42

4.1	Výzkumný problém a cíl výzkumu	42
4.2	Stanovení metody výzkumu	43
4.3	Stanovení výzkumné strategie	43
4.4	Výzkumné otázky	44
4.5	Výběr případů	45
4.6	Nástroj sběru dat	45
4.7	Etická otázka	46
5.	Případ nezletilé Kristýny	47
5.1	Informace získané ze spisové dokumentace místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)	47
5.2	Informace o rodičích získané ze znaleckého posudku dle kritérií pro posuzování výchovných předpokladů	49
	Závěr znaleckého posudku	52
5.3	Analýza znaleckého posudku	52
5.4	Dopad znaleckého posudku na opatrovnické řízení	54
6.	Případ nezletilého Adama	55
6.1	Informace získané ze spisové dokumentace místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)	55
6.2	Informace o rodičích získané ze znaleckého posudku dle kritérií pro posuzování výchovných předpokladů	60
	Závěr znaleckého posudku	62
6.3	Analýza znaleckého posudku	62
6.4	Dopad znaleckého posudku na opatrovnické řízení	64
7.	Interpretace výsledků	66
8.	Diskuze	68
9.	Závěr	70
	<i>Použitá literatura</i>	71

1. Úvod

Jako sociální pracovník sociálně-právní ochrany dětí se během své pracovní činnosti často setkávám se zpracováváním znaleckých posudků v rámci opatrovnického řízení. Důvodů, proč je potřeba během rozhodování u soudu nechat zpracovat znalecký posudek může být mnoho. Například se může jednat o situace, kdy rodiče po ukončení svého partnerského vztahu nejsou schopni ideálně řešit nastalou situaci a najít ideální řešení v případě úpravy péče k nezletilému dítěti. Také to mohou být rodiče, u nichž je zvažováno, zda mají takové rodičovské kompetence, aby mohli o své děti pečovat nebo zda je v souladu zájmu dětí, aby byli z péče rodičů odebráni.

Vždy jsem měla znalecký posudek za nástroj, který spolehlivě odhalí rodičovské kompetence a jejich limity. Který spolehlivě určí, který z rodičů je vhodnějším vychovatelem. Stále jsem přesvědčena, že tomu tak skutečně je. Je však sporné, zda takový nástroj bude pro opatrovnické řízení směřodátný. Opakovaně jsem se setkávala se situacemi, kde byl znalecký posudek vypracován, ale v závěru k němu nebylo vůbec přihlíženo. Ve výzkumné části se proto zaměřím na dva konkrétní případy opatrovnického řízení, kdy byl znalecký posudek vypracováván. Cílem mé práce pak bude posoudit, jakým způsobem může znalecký posudek ovlivnit závěry opatrovnického soudu a práci sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. V teoretické části se zaměřím na vysvětlení relevantních pojmů týkajících se opatrovnické řízení, sociálně-právní ochrany dětí a znalecké činnosti.

1. Opatrovnické řízení

Opatrovnické řízení je specifické odvětví civilního řízení. Je zde uplatňováno obecné pravidlo, že pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení nesmí nikdo utrpět újmu. Pravomoc soudu pro řízení ve věcech týkajících se nezletilých dětí vychází ze zákona č. 292/2013 Sb., O zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších novel. Zde je stanoveno, že soudy se zabývají rozhodováním ve věcech péče o nezletilé děti a věcech týkající se některých výkonů rozhodnutí. Účelem opatrovnického řízení je zejména veřejný zájem, a to ochrana zájmů nezletilých dětí. V opatrovnickém řízení soud rozhoduje zejména ve věcech jména a příjmení nezletilého dítěte, určení data narození nezletilého dítěte, rodičovské odpovědnosti, péče o nezletilé dítě, výživa nezletilého dítěte, styk s nezletilým dítětem, opatrovnictví nezletilého dítěte, poručenství, souhlasu s právním jednáním nezletilého dítěte, předání nezletilého dítěte a jeho navrácení do péče jiných osob, zastupování nezletilého dítěte a péče o jeho jmění, výchovná a ochranná opatření, pěstounské péče, přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti, a také ve všech případech, kdy se rodiče nejsou schopni dohodnout na věcech týkajících se nezletilého dítěte.

Jméno a příjmení nezletilého dítěte

Úmluva o právech dítěte hovoří o právu dítěte na jméno a příjmení. Přičemž obojí vybírají rodiče. Jestliže se rodiče na jednom nebo na druhém neshodnou, musí za ně rozhodnout soud. Soud také rozhoduje o změně příjmení, pokud o to jeden z rodičů, popřípadě oba žádají. O jménu a příjmení soud rozhoduje rovněž v situaci, kdy rodiče nezletilého dítěte nejsou známi.¹

Určení data narození nezletilého dítěte

Zákon č. 301/2000 Sb., O matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších novel, upravuje pravomoc soudu rozhodnout o určení data narození nezletilého dítěte. V případě, že matriční úřad nemůže žádným způsobem zajistit informaci o tom, kdy se nezletilé dítě

¹ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S 185

narodilo, předá tuto informaci místně příslušnému soudu, který bude datum narození určovat.²

Rodičovská odpovědnost

Rodičovská odpovědnost jsou práva a povinnosti rodičů směřující k jejich nezletilému dítěti. Jedná se o osobní péči o dítě, péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, o jeho ochraně dítěte, o udržování osobního styku s dítětem, o zajišťování jeho výchovy a vzdělání, o určení místa jeho bydliště, o jeho zastupování a spravování jeho jmění. Rodičovské odpovědnosti se nelze vzdát. Rodiče však mohou být za zákonem stanovených podmínek na rodičovské odpovědnosti omezeni, její výkon může být pozastaven, v nejzazším případě mohou být rodiče rodičovské odpovědnosti zbaveni.³

Péče o nezletilé dítě

Úpravu péče o nezletilé dítě soud nejčastěji rozhoduje v případech, kdy se rodiče rozvádí nebo ukončují společnou domácnost a je nutné upravit, s kým bude dítě po ukončení společného soužití rodičů žít. Dále rozhoduje o péči v případech, kdy jedná ve věci uložení výchovných opatření, nebo pokud nařizuje ústavní výchovu. Dle § 907 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku, může soud rozhodnout tak, že dítě svěří do společné péče rodičů, do výlučné péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, popřípadě do péče jiné osoby než rodiče.⁴

Výživa nezletilého dítěte

O výživném pro nezletilé dítě soud rozhoduje nejčastěji při úpravě poměrů k nezletilému dítěti, ale také za situace, kdy rodiče nezletilého dítěte spolu žijí, ale jeden z nich neplní svoji vyživovací povinnost. Někdy také stanovení výživného může být součástí rozhodnutí, kterým se určuje otcovství k nezletilému dítěti. Jednání o vyměření výživného se zpravidla zahajuje na návrh. Součástí návrhu musí být výše výživného, která je požadována a datum,

² WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 195

³ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 188

⁴ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 185

odkdy má být vyživovací povinnost stanovena. Výživné lze žádat i zpětně, nejvíce však až tři roky od data, kdy byl návrh podán. Rozsudek o stanovení vyživovací povinnosti je předběžně vykonatelné.⁵

Styk s nezletilým dítětem

Rodiče i nezletilé dítě mají ze zákona právo navzájem se stýkat. Je to jedno ze základních práv. Omezit nebo zakázat styk rodiče s dítětem lze jen za velmi vážných a důkladně podložených skutečností a vždy musí být omezení nebo zákaz styku v zájmu nezletilého dítěte. Úpravu styku s nezletilým dítětem může soud požádat také osoba příbuzná nebo osoba dítěti blízká, se kterou má vytvořenou citovou vazbu.

Poručenství

V případě, že žádný z rodičů není schopen vykonávat rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud stanoví dítěti poručníka. Poručník vykonává tu část rodičovské odpovědnosti, na které jsou rodiče omezeni, nebo může vykonávat rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Rozsah rodičovské odpovědnosti, která je přiznána poručníkovi je výslovně stanovena v rozhodnutí soudu. Jednání o stanovení poručníka může být zahájeno jak na návrh, tak bez návrhu.⁶

Souhlas s právním jednáním nezletilého dítěte

„Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“⁷ Ve všech ostatních případech je nutné, aby za nezletilého právně jednal jeho zákonný zástupce. V některých případech je nutné, aby právní jednání zákonného zástupce za

⁵ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. 186

⁶ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 187

⁷ §31 zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších novel.

nezletilé dítě schválil soud. Souhlas soudu musí rodiče požadovat především v otázkách jmění nezletilého dítěte.⁸

Zastupování nezletilého dítěte a péče o jeho jmění

Rodiče své nezletilé dítě zastupují a pečují o jeho jmění na základě své rodičovské odpovědnosti. V případě, že se nemohou shodnout, mohou návrhem požádat soud o určení, kdo z nich bude dítě v dané věci zastupovat a jakým způsobem tak má činit. Druhý rodič pak nemůže dítě v dané věci zastupovat či pečovat o jeho jmění a je tím pádem omezen na své rodičovské odpovědnosti.⁹

Výchovná a ochranná opatření

Výchovnými opatřeními, které může soud uložit, jsou v první řadě napomenutí, stanovení dohledu nad výchovou nezletilého dítěte, uložení rodičům takové omezení, které má zabránit škodlivým vlivům na výchovu dítěte a jestliže žádné z výše uvedených výchovných opatření může nařídit ústavní výchovu. Řízení o výchovném opatření může být zahájeno na návrh, ale také bez něho.

Ochranná opatření v opatrovnickém řízení se ukládají v případě, že je nezletilé dítě mladší patnácti let a dopustilo se protiprávního jednání. Soud může uložit výchovnou povinnost, výchovné omezení, zařazení do výchovného programu, dohled probačního úředníka, ochranná výchova a ochranné léčení.¹⁰

Pěstounské péče

Do pěstounské péče je nezletilé dítě svěřováno ve chvíli, kdy rodiče nejsou schopni o své dítě pečovat samostatně. Pěstoun musí skýtat záruku řádné péče a musí o nezletilé dítě pečovat osobně. O pěstounské péči rozhoduje soud rozhodnutím. Soud může také rozhodnout o svěřování dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.

⁸ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 191-192

⁹ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 192

¹⁰ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 193-194.

Přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti

Nezletilé dítě může nabýt svéprávnosti před dosažením osmnácti let věku. Je však nutné, aby o této skutečnosti rozhodl soud. Jednání se zahajuje vždy na návrh nezletilého dítěte nebo jeho zákonných zástupců. Nezletilému dítěti musí být v době rozhodování soudu minimálně šestnáct let, musí být schopno se samo živit a obstarat si své záležitosti a s přiznáním svéprávnosti musí souhlasit zákonní zástupci. Ve výjimečných případech lze dítěti přiznat svéprávnost i bez výše uvedených podmínek, je-li to v zájmu nezletilého dítěte. V praxi se s jednáním, při kterém se přiznává svéprávnost nezletilému dítěti, téměř nesetkáváme.¹¹

1.1 Příslušnost a pravomoc soudu

Zákon jasně říká, že věcně příslušným v opatrovnickém řízení je v prvním stupni okresní soud.

Místně příslušným je ten okresní soud, kde má nezletilé dítě bydliště. Přičemž nemusí jít o trvalé bydliště, dítě na místě může bydlet pouze fakticky. Jestliže není možné, aby okresní místně příslušný soud včas zasáhl, dává zákon právo zasáhnout soudu, v jehož obvodu se nezletilé dítě v danou chvíli zdržuje. Takto určená místí příslušnost však netrvá po celou dobu řízení, ve chvíli, kdy je to možné předá věc k řešení soudu správně věcně příslušnému. Jestliže dojde ke změně místní příslušnosti během řízení, může soud přenést řízení na nový místě příslušný soud. Vždy se však řídí zájmem nezletilého dítěte. Přičemž v zájmu dětí nejsou průtahy v řízení, proto v praxi zpravidla soudy přenášení místní příslušnost před prvním ústním jednáním nebo až po vynesení rozhodnutí ve věci.¹²

1.2 Účastníci řízení

Účastníci řízení jsou nedílnou součástí každého civilního řízení, tedy i opatrovnického. Jestliže by žádný účastníci řízení nebyli nebylo by ani samotné řízení, jelikož by nebylo o kom a čem rozhodovat. *„Obecně lze tedy účastníky řízení charakterizovat jako subjekty řízení, tj. nositele určitých práv a povinností, které uplatňují formou procesních úkonů v civilně procesních*

¹¹ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 185-196

¹² WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S.196-197

právních vztazích.“¹³ V řízení, které je zahajováno bez návrhu, je účastníkem navrhovatel a ten, o jehož právech a povinnostech je rozhodováno. Navrhovatelem v řízení, které je zahajováno bez návrhu je soud. Soud může řízení zahájit na základě vlastního zjištění nebo na základě vyhodnocení přijatého podnětu. V řízeních, která jsou zahajována na základě návrhu, jsou účastníky řízení zpravidla rodiče a nezletilé dítě. Zájmy zákonných zástupců dítěte jsou v opatrovnickém řízení navzájem zpravidla v rozporu a mohou být také v rozporu se zájmy nezletilého dítěte.¹⁴ Účastníci řízení mají přiznaná značná práva a povinnosti, které mají vliv na průběh celého řízení. Všichni účastníci řízení jsou si v řízení rovni, což zajišťuje Ústava. Rovnost účastníků je také zakotvena v zákoně č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. Účastníci mají v první řadě právo jednat ve své mateřštině. Pokud jeho mateřským jazykem není český jazyk, ustanoví soud účastníkovi tlumočnicka, přičemž náklady na tlumočnickou činnost ponese stát. Účastníci řízení mají také možnost předložit soudu své návrhy a důkazy k prokázání svých tvrzení a v poslední řadě právo vyjádřit se ke všem důkazům a okolnostem, které jsou v řízení zjištěny. Všichni účastníci jsou povinni sdělit soudu všechny relevantní skutečnosti, které se týkají projednávané věci.

1.3 Zastupování nezletilého před soudem

Způsobilost člověka právně jednat vzniká v plném rozsahu zletilostí. Před osmnáctým rokem lze nabýt plné svéprávnosti uzavřením manželství, nebo rozhodnutím soudu. Zákon nezletilým dětem však nezakazuje právně jednat vůbec. Mohou koupit rohlíky, přijímat dary apod. Je však nutné brát na zřetel rozumovou a volní vyspělost dítěte. Osoby, které nedosáhli zletilosti, tj. děti, které nemají plnou svéprávnost, musejí být při soudním jednání zastoupeny. Zpravidla za děti jednájí jejich zákonní zástupci, zejména rodiče. Tato skutečnost vychází z rodičovské odpovědnosti. Existují však případy, kdy není vhodné, aby bylo dítě zastoupeno zákonnými zástupci. Stává se tak, pokud by mohlo dojít ke střetu zájmu mezi zákonnými zástupci a nezletilým dítětem. Nemusí k ohrožení skutečně dojít, postačuje předpoklad, že by se tak mohlo stát. V takových případech soud ustanoví pro nezletilé dítě opatrovníka. Opatrovník může být ze zákona hmotněprávní a procesněprávní.

¹³ STAVINHOVÁ, J. in STAVINHOVÁ, Jaruška, MACHÁČKOVÁ, Marta, MICHNA, Lukáš. *Základy civilního procesu*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 36.

¹⁴ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. S. 198-200

Hmotněprávní opatrovník vystupuje jménem dítěte na základě rozhodnutí soudu. Právně jedná vůči třetím osobám v zastoupení dítěte v takovém rozsahu, v jakém byl stanoven rozsudkem. Vždy musí být v rozsudku řečeno, proč je opatrovník jmenován, jestli a jak je omezena doba, po kterou má být opatrovnictví vykonáváno. V praxi se jedná zejména o opatrovníka pro zprávu jmění dítěte. Naproti tomu procesně-právní opatrovník vystupuje jménem dítěte pouze při soudním nebo správním jednání, které se nezletilého týká. Zpravidla nebývá určeno, v jakých ohledech opatrovník nezletilého zastupuje. Zákon o zvláštních řízeních soudních má za to, že ustanovený procesní opatrovník má stejné postavení jako zákonný zástupce nebo zástupce na základě plné moci. Procesní opatrovnictví je ustanovováno usnesením a končí ve chvíli, kdy je pravomocně rozhodnuto v řízení, ve kterém opatrovník vystupuje. V každém jednotlivém soudním nebo správním řízení musí být ustanoven procesní opatrovník opětovně. Orgán sociálně-právní ochrany má právní způsobilost a zpravidla je ustanovován opatrovníkem v řízeních týkajících se nezletilých dětí na základě § 469 zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, v platném znění. Soud však může také jmenovat opatrovníkem jinou fyzickou či právnickou osobu. Toto se v praxi téměř neděje. Opatrovník dětí ustanovený soudem bývá běžně označován jako kolizní opatrovník.

1.4 Zahájení a průběh řízení

Věci, které řeší opatrovnícký soud, se mohou zahajovat na návrh i bez návrhu. V některých případech je nutné podání návrhu, tyto jsou zákonem přímo stanoveny. Podaný návrh musí splňovat zákonem dané parametry. Tyto upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Obecné náležitosti jsou stejné u všech návrhů civilního řízení. Zvláštní náležitosti se vztahují ke konkrétnímu návrhu, obsahují informace relevantní pro rozhodnutí. Zahajuje-li soud řízení na základě vlastního uvážení, musí tak učinit usnesením o zahájení řízení. V některých případech může návrh na zahájení řízení podat státní zastupitelství. Opatrovnická řízení jsou v souladu se zákonem osvobozena od placení soudních poplatků.

V opatrovníckém řízení jde zejména o zajištění ochrany práv a zájmu nezletilých dětí. Za účelem této ochrany má soud povinnost vést rodiče dítěte k nalezení smírného řešení. Může rodičům uložit až tří měsíční účast na mimosoudním mediačním nebo smířcím jednání, nebo na rodinné terapii. Toto může vést k tomu, že rodiče jsou schopni uzavřít dohodu. Jestliže se rodiče na smírném řešení neshodnou, rozhodne soud.

Soud se také zabývá podněty a upozorněními právnických a fyzických osob, které hledí na zájem nezletilého. Může pak činit vhodná opatření. Může jít například o napomenutí, stanovení soudního dohledu nad výchovou nezletilého, nařízení ústavní výchovy, omezit nebo zakázat styk s nezletilým dítětem, omezit v některých okruzích rodičovskou odpovědnost, předat dítě do péče třetí osoby nebo do pěstounské péče na přechodnou dobu. Zvolené opatření musí korespondovat se závažností zjištěných skutečností a musí být takové, aby bylo v souladu s nejlepším zájmem dítěte.¹⁵

1.5 Rozhodnutí a výkon rozhodnutí

Soud během opatrovnického řízení rozhoduje v dílčích věcech usnesením (například usnesením jmenuje opatrovníka, usnesením rozhodne o tom, že končí důkazní řízení atd.). Usnesením také nařizuje nebo zamítá návrhy na vydání předběžného opatření. Předběžné opatření má status prozatímního rozhodnutí, které platí do doby, než bude rozhodnuto ve věci samé a toto rozhodnutí nabyde právní moci. Účastníci řízení mohou podat návrh na vydání předběžného opatření, jsou-li přesvědčeni, že to konkrétní situace vyžaduje. Například trvá-li důkazní řízení opatrovnického soudu ve věci úpravy poměrů k nezletilému dítěti dlouhou dobu a jeden z rodičů se po tu dobu s dítětem nemá možnost stýkat, podá k soudu návrh na prozatímní úpravu a soud rozhodne, zda je úprava důvodná a jaký bude rozsah prozatímního styku. Pokud jde o rozhodování ve věci samé, to má podobu rozsudku. Při rozhodování ve věcech nezletilých dětí je důležitý čas. Soud má dle zákona lhůtu jednoho měsíce na to, aby rozsudek napsal a odeslal. Po doručení rozsudku účastníkům řízení má každý 15 dnů ode dne, kdy rozhodnutí převzal, na to, aby v případě, že s rozsudkem nesouhlasí, podal odvolání. Řízení by pak nadále probíhalo před odvolacím soudem, pokud odvolání nepodají, rozsudek nabyde právní moci. Jelikož může jít o dlouhou časovou prodlevu, může soud v některých případech využít možnosti stanovit předběžnou vykonatelnost rozsudku. To znamená, že rozsudek je vykonatelný předtím, než nabyde právní moci. Odvolání, které zmiňuji výše, je obvyklým opravným prostředkem. Podává se u soudu prvního stupně, který napadané rozhodnutí vydal.

Ve chvíli, kdy je rozhodnutí soudu pravomocné, je také vykonatelné. Ve věcech výživného je rozsudek vykonatelný ve chvíli, kdy je vyhlášen. Jestliže ten, koho se rozsudek týká,

¹⁵ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. Str. 197-198. S.. 200-202

neplní povinnosti, které jsou mu rozsudkem uloženy, může druhá strana podat k soudu návrh na výkon rozhodnutí. Jedná se o určitou snahu donutit rodiče, aby respektovali platný rozsudek. Soud se v případě výkonu rozhodnutí snaží postupovat vždy tak, aby celá situace měla co nejmenší negativní dopad na nezletilé dítě. V první řadě soud zpravidla rodiče vyzve k tomu, aby rozsudek soudu plnil dobrovolně, a poučí ho o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odebráním dítěte. Jestliže rodič rozhodnutí nadále neplní, soud přistoupí k ukládání pokut, které mohou být stanoveny až do výše 50.000 Kč. Určení konkrétní výše stanoví soud.¹⁶

¹⁶ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9. Str. 202-209

2. Sociálně právní ochrana dětí

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí jako samostatný veřejnoprávní předpis byl vydán, jelikož v průběhu historie České republiky bylo zjištěno, že zákon o sociálním zabezpečení a zákon o rodině neobsahuje podstatnou oporu a neodpovídá potřebě ochrany dětí.

2.1 Právní úprava

Jelikož stát má povinnost (viz níže uvedení zákonné normy) chránit děti před násilím, ať fyzickým či psychickým, chránit jejich zájmy a jejich zdravý vývoj, je nutná právní úprava, která tyto práva zajišťuje.

Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod

Ústava České republiky říká, že základní práva a základní svobody podléhají ochraně ze strany státu, konkrétně ze strany soudní moci. Dále hovoří o skutečnosti, že mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu.

Listina základních práv a svobod stanovuje základní lidská práva a svobody. V šesti hlavách nalezneme úpravu obecných ustanovení, lidských práv a základních svobod, práva národnostních a etnických menšin, hospodářská, sociální a kulturní práva, právo na soudní a jinou ochranu a ustanovení společná. K sociálně-právní ochraně dětí pak může vztahovat čl. 1, 2 a 3, kdy se hovoří o svobodě a rovnosti lidí, dále o skutečnosti, že lidská práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu. V čl. 5 a 6 říká, že každý má právo na život a každý jedinec je způsobilý mít práva. Předmětem úpravy čl. 10 je lidská důstojnost, dobrá pověst a jméno a osobní čest. Dále říká, že každý má právo být chráněn před nežádoucím zasahováním do rodinného a soukromého života. Čl. 12 zakotvuje nedotknutelnost obydlí. K porušení tohoto práva může dojít jen ze zákonných důvodů. Čl. 29 ustanovuje, že ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci. Čl. 30 se zabývá právem občanů na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, při nezpůsobilosti k práci, a při ztrátě živitele. Čl. 32 komentuje práva a svobody rodiny a dětí. Říká, že rodina je pod ochranou zákona a zvláštní ochrana je zaručena dětem, mladistvým a těhotným ženám. Děti mají právo na péči a výchovu rodičů a na druhou stranu rodiče mají právo o děti pečovat a vychovávat je. Rodičům, kteří o děti pečují je zaručeno právo na

pomoc státu. A čl. 36 stanovuje, že každý se může u nestranného a nezávislého soudu domáhat svých práv.¹⁷

Úmluva o právech dítěte

V úvodu Úmluvy o právech dítěte je v podstatě shrnuto, čím se následující články zabývají. Říká, že státy, které jsou smluvními stranami Úmluvy o právech dítěte, „*mají být pamětlivi toho, že ve Všeobecné deklaraci lidských práv Spojené národy prohlásily, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc. Rodina, jako základní jednotka lidské společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, uznávající, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.*“¹⁸

Občanský zákoník, zákon o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších novel, upravuje v hlavě druhé ustanovení § 655 až § 975 rodinné právo.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších novel, je systematicky řešen jako občanský zákoník. Ve hlavě druhé upravuje řízení ve věcech rodinně právních.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vysvětluje, na které děti se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje z hlediska věku, problémů a pobytu, které musí řešit orgány sociálně-právní ochrany. Je zde stanoveno, jaké jsou orgány sociálně-právní ochrany, jaké jsou jejich povinnosti, jaké jsou povinnosti dalších právnických a fyzických osob, které mají, co dočinění se sociálně-právní ochranou, a v neposlední řadě, jaká opatření lze v rámci výkonu sociálně-právní ochrany použít.

¹⁷ NOVOTNÁ, Věra a FEJT, Vladimír. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8. S. 17-18

¹⁸ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2007. 471 s. ISBN 978-80-86131-72-6. Str. 310.

2.2 Pojem sociálně-právní ochrany dětí

Pojem sociálně-právní ochrana dětí je upraven zákonem č. 359/1999 Sb. ve znění pozdějších novel. Vymezuje ho odst. 1 demonstrativním výčtem úkolů. Jedná se zejména o zajištění práva dítěte na život, příznivý vývoj, na život v rodině a řádnou rodičovskou péči, na svobodné myšlení, svobodnou vůli, vlastní identitu, svobodné svědomí a náboženství. Dále zahrnuje práva na řádné a svobodné vzdělání a zaměstnání. Zajišťuje ochranu dítěte před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, zneužíváním, zanedbáváním či vykořisťováním. Zákon také hovoří o ochraně oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho majetku. Sociálně právní ochrana dětí se snaží působit tak, aby docházelo k obnovení narušených funkcí rodiny, popřípadě náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být vychováváno buď trvale, nebo dočasně v rodině vlastní. Právo na zajištění náhradní rodinné péče zajišťuje stát a nese za ni odpovědnost. Na prvním místě se preferuje svěření dítěte do náhradní rodinné péče a teprve pokud není možné náhradní rodinnou péči zajistit, přistupuje se k umístění dítěte do zařízení pro děti.¹⁹ V praxi sociální pracovník sociálně-právní ochrany hledá osobu v blízkém okruhu příbuzných, která by mohla o dítě pečovat. Jestliže nikdo takový není nalezen, snaží se náhradní rodinou péči zajistit z řad cizích pěstounů. Pokud ani v tomto případě není nalezen nikdo vhodný, umisťuje se dítě do zařízení pro děti.

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte. Orgán sociálně-právní ochrany je povinen vždy zkoumat nejlepší zájem a blaho dítěte, následně provést jeho interpretaci a cíle práce stanovovat tak, aby bylo dosaženo maximálního možného blaha dítěte. Toto je podstatou individuálního plánování. „*Individuální plán ochrany dítěte se zpracovává s důrazem na přijetí opatření, které umožní setrvání dítěte v péči rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.*“²⁰ Dalším hlediskem je ochrana rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. V potaz je nutné brát také širší sociální prostředí dítěte.

¹⁹ Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxii, 890 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0. Str. 2–18.

²⁰ § 10 odst. 5 písm. a) Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších novel

2.3 Pojem ohroženého dítěte

§ 6 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí je mezi sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí považován za stěžejní ustanovení. Určuje, na jaké děti se sociálně-právní ochrana zaměřuje. Jedná se především o děti, jejichž rodiče zemřeli. Děti rodičů, kteří neplní povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále se jedná o děti, které byly svěřeny do péče jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba řádně neplní povinnosti, které vyplývají ze svěřeni dítěte do její péče. Také děti, které vedou nemravný nebo zahálčivý život, který spočívá zejména v tom, že řádně neplní školní docházku, požívají alkohol a užívají návykové látky, nepracují, i když nemají řádný zdroj obživy. Děti, které se živí prostitucí, spáchali trestný čin, čin jinak trestný nebo přestupek, či jsou ohroženy závislostí. Děti, které se opakovaně dopouštějí útěku od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu. Děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující zdraví, život, lidskou důstojnost, svobodu, mravní vývoj, nebo jmění. Nebo se vyskytne podezření ze spáchání takového činu. Děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo osobami, které jsou odpovědné za jejich výchovu. Děti, které jsou opakovaně rodiči, popř. jinými osobami odpovědnými za výchovu, umístovány do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které o děti nepřetržitě pečují, nebo je-li jejich umístění delší než šest měsíců. Děti, které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území ČR nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.²¹ Literatura o ohroženém dítěti hovoří také jako o dítěti, které vyžaduje zvýšenou pozornost. Ochrana se také poskytuje dětem, u kterých došlo k ohrožení chráněného zájmu. Na skutečnosti uvedené výše je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany kdokoli. Jedná se o možnost, nikoli povinnost občana. Dítě může samo požádat o pomoc orgány sociálně právní ochrany, a to i bez vědomí rodičů. Stejně tak rodič nebo osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo požádat o pomoc při výkonu svých rodičovských práv a povinností. Orgán sociálně-právní ochrany je pak povinen adekvátní pomoc poskytnout.

²¹ § 6. Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších novel.

2.4 Sociální pracovník sociálně-právní ochrany

Požadavky pro výkon zaměstnání sociálního pracovníka sociálně-právní ochrany se aplikuje ustanovení zákon o sociálních službách, jelikož zákon o sociálně-právní ochraně tyto podmínky nespecifikuje. Základními předpoklady pro výkon práce sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost a zdravotní způsobilost. Sociálním pracovníkem může být osoba, která dosáhla zákonem požadovaného vzdělání, má osobnostní předpoklady, dodržuje etická pravidla a hodnoty sociální práce, cíleně využívá svoji profesní zkušenost a dodržuje standardy práce. Zdravotní způsobilost posuzuje lékař.

Teoretické znalosti a některé praktické dovednosti získává sociální pracovník již v průběhu studia. Je vyžadováno, aby osoba, jež chce být sociálním pracovníkem, dosáhla minimálně vyššího odborného vzdělání nebo vysokoškolského vzdělání v oboru sociální práce, sociální pedagogiky, sociální a humanitární činnosti, sociálně právní činnosti, charitní a sociální činnosti.²²

Sociální pracovník při práci s klienty využívá svých také praktických dovedností, zkušeností získaných z předchozího výkonu sociální práce. Toto je závislé na průběžné reflexi a přirozeném nadhledu. V praxi se pro reflexi využívá intervize, supervize a mentoring.

Osobně vnímám, že důležitým aspektem pro sociální práci jsou osobnostní předpoklady sociálního pracovníka. Jedná se o využití vlastního já, zejména rysy osobnosti, životní zkušenosti, kulturní dědictví a víra jedince. Sociální pracovník by měl být schopen přistupovat ke klientům ve dvou rovinách. Zaprvé mít lidský přístup jako k lidským bytostem a za druhé přístup profesní, kde do popředí vystupuje jeho odbornost, pravomoci a povinnosti. Ráda bych se také pozastavila u otázky víry. V dnešním světě je víra velmi diskutovaným tématem. Pro sociálního pracovníka nemusí však jít nutně o víru v náboženském slova smyslu. Důležitá je víra ve svět a v člověka. Jestliže má sociální pracovník definovaný svůj pohled na svět je schopen lépe porozumět svému klientovi. V neposlední řadě je schopnost jedince rozpoznávat své hranice, strachy a úzkosti, které mohou ovlivnit vztah a práci s klientem. Strachy a úzkosti jsou běžnou součástí práce sociálního pracovníka, je však nutné mít toto na paměti, uvědomovat si to, přijmout to a

²² §110 zákona č. 108/2006 SB. o sociálních službách, ve znění pozdějších novel.

pracovat s tím. Sociální pracovník při práci s klientem řeší několik dilemat. Konflikt mezi tím, kým je, kým může být a kým by chtěl být. Proto je velmi důležité držet hranice profesionality a při práci postupovat dle zákona. Někdy tento postup může narážet na osobní nastavení sociálního pracovníka, pak je na místě situaci reflektovat, využít intervize, supervize či mentoringu a s pocity se vyrovnat. S touto hranicí by také mělo souviset umění přiznat si, že jakožto profesionální sociální pracovník nemohu s daným klientem pracovat. Sociální pracovník sociálně-právní ochrany se může setkat s různou škálou klientů. V první řadě jsou to děti a jejich rodiče. Mohou se však také setkat s týráním, domácím násilím, trestnou činností, tělesným a zdravotním postižením, drogovou závislostí atd. Samozřejmě není v kompetencích sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany, aby řešili tu, kterou konkrétní problematiku, musejí se však s ní umět vypořádat a odkazovat klienty na příslušné organizace, které jim mohou nabídnout odbornou pomoc. Bohužel v dnešní praxi není běžné, že by pracovníci sociálně-právní ochrany mohli určit, zda jsou s klienty schopni pracovat. Klienti bývají rozděleni podle určitých principů, které mohou být na každém pracovišti odlišné, a pracovníci s nimi pak musejí pracovat. K předání klientů na základě žádosti sociálního pracovníka dochází velmi zřídka. Nejčastěji se tak stává v případě, že sociální pracovník sociálně právní ochrany sám sebe vyloučí z konkrétního případu pro svou podjatost.

Dle zákona o sociálních službách „sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb“²³

2.5 Výkon sociálně právní ochrany dětí

Výkon sociálně-právní ochrany dětí tvoří předmět činnosti rozsáhlé řady orgánů, fyzických a právnických osob, v rozsahu jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajištění jeho práv je zakotveno v mnoha právních předpisech. Zejména se jedná o právní předpisy v oblasti

²³ § 109 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších novel.

sociální, rodinné, zdravotní, školské, trestní, občanské apod. Z toho vyplývá, jaké subjekty sociálně-právní ochranu dětí vykonávají. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí je v § 4 vyjmenovává. „*Sociálně právní ochranu zajišťují orgány sociálně právní ochrany, jimiž jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, ministerstvo, Úřad, Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Sociálně právní ochranu dále zajišťují obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně právní ochranu dětí, další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně právní ochrany pověřeny.*“²⁴ Nejvýznamnější a nejrozsáhlejší kompetence v oblasti pomoci rodinám a ohroženým dětem mají obecní úřady s rozšířenou působností. Tento správní úřad přichází s dotčenými osobami nejvíce do styku a je tedy svým klientům nejbližší. Sociálně-právní ochrana je tedy efektivnější a přímější. Krajský úřad plní kontrolní a dozorové úkoly nad výkonem sociálně-právní ochrany obecními úřady a je odvolacím orgánem proti správním rozhodnutím těchto orgánů a eviduje žadatele o pěstounskou péči a také děti, které potřebují zprostředkovat náhradní rodinou péči. Obdobné postavení má vůči krajským úřadům MPSV. Sociálně-právní ochrana dětí je tedy garantovaná státem, její výkon však zajišťují a realizují konkrétní sociální pracovníci. Sociální pracovník sociálně-právní ochrany zastává klíčovou roli při práci s rodinou. Je potřeba, aby ochrana dítěte probíhala se znalostí dítěte, jeho rodiny, komunity a také další souvislostí dané lokality. Nutný je pravidelný kontakt s rodinou tak, aby hodnocení situace rodiny bylo objektivní, transparentní a plnilo svůj účel. Při práci s rodinou je sociální pracovník vystavován neustálým etickým dilematům. Základní otázkou je, zda sociální pracovník podporuje a ochraňuje rodinu a dítě, nebo zda vykonává sociální kontrolu. Nutnost nastavení hranic vychází z platné legislativy, přesto je při práci důležitý individuální přístup k rodině. Každá rodina je jiná a potřeby každého dítěte se mohou lišit. Stanovení hranice mezi kontrolou a ochranou je jedna z nejvíce problematických oblastí sociální práce při výkonu sociálně-právní ochrany. Kontrola má v systému sociálně právní ochrany nezastupitelné místo. Je však nutné, aby byla prováděna

²⁴ § 4 odst. 1 a 2 Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších novel.

legitimním způsobem, dle potřeb dítěte, pouze v odůvodněných případech, se zachováním lidské důstojnosti a s ochranou osobních dat.²⁵

Sociálně právní ochrana dětí se vykonává, jak je již z pojmu zřejmé na dítěti. Za dítě se zpravidla považuje nezletilá osoba. Úmluva o právech dítěte hovoří o dítěti jako o každé lidské bytosti mladší osmnácti let. Výjimkou je nezletilé dítě, které nabylo plné svéprávnosti. V takovém případě se sociálně právní ochrana poskytuje pouze v omezeném rozsahu. Ačkoli se stále jedná o nezletilé dítě, sociálně právní ochrana se bude uplatňovat pouze v případě, že o to osoba sama požádá. „*Sociálně-právní ochrana se poskytuje dítěti,*

- *které na území České republiky má trvalý pobyt,*
- *má podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky povolen trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů,*
- *podalo žádost o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky,*
- *je oprávněno trvale pobývat,*
- *pobývá s rodičem, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany nebo oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky nebo který pobývá na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany na území České republiky podle zvláštního předpisu*
- *pobývá s rodičem, který na území pobývá na základě víza k pobytu nad 90 za účelem strpění pobytu na území podle zvláštního právního předpisu nebo který je azylantem anebo osobou požívající doplňkové ochrany*
- *je azylantem nebo osobou požívající doplňkové ochrany“²⁶*

Sociálně právní ochrana se zajišťuje zásadně jen dětem, které legálně pobývají na území České republiky. Důvodem je skutečnost, že český správní orgán nemůže realizovat svou

²⁵ PEMOVÁ Terezie, PTÁČEK Radek. *Sociálně právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. Grada 2012, ISBN 978-80-247-4317-2. S. 27-36.

²⁶ § 2 odst. 2. *Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších novel.*

působnost na území cizího státu. Sociálně-právní ochranu v souvislosti s cizinou vykonává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně, který je podřízen přímo Ministerstvu práce a sociálních věcí. Výkon mezinárodněprávní ochrany je realizován podle mezinárodního práva a mezinárodních smluv.

Sociální pracovník po vyhodnocení rodinné situace zakládá spisovou dokumentaci, v případě, že ustanoven opatrovníkem je spisová dokumentace zakládána vždy. Každý spis musí být označen spisovou značkou. Orgán sociálně-právní ochrany dětí používá základní označení Om a NOm. Značka Om znamená ochrana mládeže a touto značkou je označen každý spis, kdy má nezl. dítě trvalé bydliště ve správním obvodu obce s rozšířenou působností. NOm je označen každý spis, kdy nezletilé dítě nemá trvalé bydliště ve správním obvodu obce s rozšířenou působností, ale je potřeba vykonávat sociálně-právní ochranu. V takovém případě je nutné, aby orgán sociálně-právní ochrany v místě trvalého bydliště komunikoval a orgánem sociálně-právní ochrany v místě faktického bydliště dítěte a na postupu sociálně-právní ochrany spolupracovali. Spis tvoří v první řadě podání, většinou se jedná o informace o problematice péči, problémech v rodině nebo usnesení o ustanovení opatrovníkem. Dále se do spisu zakládají záznamy z jednotlivých úkonů (z jednání s rodiči, z návštěv v rodině, z pohovoru s dítětem, tj.), písemná vyhotovení protokolů z jednání, rozhodnutí a další písemnosti, které mají, co dočinění s nezletilým dítětem. Děti stejných rodičů mají vždy společnou spisovou dokumentaci, v případě polorodých sourozenců je spisová dokumentace vždy rozdělená. Spis musí obsahovat soupis všech součástí s datem, kdy byly do spisu vloženy.

2.6 Oblasti výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí se během výkonu sociálně-právní ochrany zaměřuje na tři základní oblasti. Jedná se o terénní sociální práci, kuratelů pro mládež a náhradní rodinou péči.

Terénní sociální práce

Problematika terénní sociální práce je právě tak obsáhlá, jako okruhy, kterými se sociálně-právní ochrana dětí zabývá. Oblasti zájmu lze členit na:

- Péči o dítě nebo děti, které jsou ohroženy tím, že rodina neplní své funkce – Pracovník sociálně právní ochrany pracuje s celou rodinou na zlepšení výchovných předpokladů a funkcí, které jsou u rodiny nedostatečné či vůbec žádné.
- Péče o dítě nebo děti, které jsou ohroženy důsledky rozpadu rodiny – Jedná se zejména o práci s rodinou, kdy pracovník sociálně-právní ochrany pracuje s rodinou na uklidnění rodinné situace a zmírnění dopadu rozpadu rodiny na nezletilé děti.
- Vykonávání dohledu v oblasti výchovných opatření – Práce s rodinou, kde bylo nařízeno výchovné opatření, zejména dohled nad výchovou nezletilého dítěte v rodině a dohled nad ústavní výchovou.

Kuratela pro mládež

Pracovníci sociálně-právní ochrany, kteří se zaměřují na kuratelu pro mládež, pracují s rodinami nezletilých dětí a mladistvými, u kterých se projevují opakované poruchy chování závažného rázu (záškoláctví, útky z domova, agresivita, toxikomanie alkoholismus apod.). S rodinami a dětmi, které se dopustily činu jinak trestného. S mladistvými a jejich rodinami, u nichž bylo zahájeno trestní stíhání, nebo kteří se dopustili přestupku.

Náhradní rodinná péče

Pracovníci sociálně-právní ochrany dětí, kteří se zaměřují na náhradní rodinnou péči, mají jako náplň práce vyhledávání dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí. Náhradní rodinná péče je možná zajistit formou osvojení, pěstounské péče a péče jiné osoby. Přičemž pěstounská péče může být pěstounská péče na přechodnou dobu nebo pěstounská péče dlouhodobějšího charakteru. Dále vyhledávají fyzické osoby, které by byli vhodní k tomu, aby se stali osvojiteli nebo pěstouny. Následně pracují s rodinami, kde je pěstounská péče vykonávána a s rodinami biologickými, kde se pracovnice sociálně-právní ochrany dětí snaží rodinu sanovat takovým způsobem, aby mohlo dojít k navrácení nezletilého dítěte do biologické rodiny.

2.7 Kolizní opatrovnictví

Jak je již výše uvedeno, kolizním opatrovníkem bývá zpravidla ustanovován orgán sociálně-právní ochrany dětí, který jmenování opatrovníkem nemůže odmítnout. V případě, že není místně příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dle trvalého bydliště dítěte, může ustanovený orgán sociálně-právní ochrany podat do usnesení o ustanovení opatrovníka odvolání. Kolizní opatrovník má v řízení stejné postavení jako ostatní účastníci řízení, má všechna procesní práva jako zástupce účastníků na základě plné moci. Dítě zastupuje od chvíle, kdy byl opatrovníkem ustanoven do pravomocného rozhodnutí ve věci samé nebo dokud není opatrovnictví zproštěn. Vystupuje jménem dítěte a je oprávněn provádět jeho jménem všechny úkony jako zákonný zástupce. Při svém zastupování je povinen pamatovat na zájem a blaho dítěte. O blahu dítěte bývá hovořeno jako o vytváření prostředí, které je pro dítě a jeho vývoj přátelské. Naproti tomu za zájem se považuje určité právo v konkrétních záležitostech týkajících se dítěte. Nikdy nelze podřadit zájem dítěte zájmům jiným, jako jsou zájmy státu, zájmy rodičů, popř. zájmy jiných osob. Posoudit zájem a blaho dítěte může být při spolupráci s rodinou a dítětem obtížné. Jelikož je potřeba vyzorovat opravdový a skutečný zájem dítěte. Nejedná se jen o vyhovění okamžitým přáním dětí, jejich momentálním citovým vazbám a náladám. Je nutné myslet na skutečný a dlouhodobý zájem dítěte v širším slova smyslu a postupovat tak, aby byly dítěti zachovány dobré vazby na oba rodiče, aby dítěti nebyl křiven charakter, a aby bylo dítě vhodně vedeno k jeho budoucím životním rolím.

Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí vždy po přijetí usnesení o tom, že byl ustanoven opatrovníkem, kontaktuje rodiče a zjišťuje potřebné informace k tomu, aby mohl vyhodnotit situaci rodiny a zájem dítěte. Hovoří s oběma rodiči a zjišťuje jejich názory, návrhy a snaží se je motivovat ke kompromisům v zájmu dítěte, dovést je k dohodě. Přednostně by se měli rodiče dohodnout na tom, jakou formu péče o dítě budou praktikovat. Těchto forem je několik, v první řadě je to výhradní péče jednoho z rodičů, dále péče střídavá a v neposlední řadě péče společná. Ve většině případů jsou děti svěřovány do výhradní péče jednoho z rodičů. Střídavá péče je forma péče, u které je dle mého názoru potřeba spolupráce a komunikace mezi rodiči. Jestliže jsou rodiče schopni spolu hovořit o skutečnostech týkajících se jejich dítěte, jako je zdravotní stav, docházka do školského zařízení, zájmy dítěte a další věci, a jestliže je dítě schopné tuto formu péče

zvládnout, jedná se o optimální řešení. V opačném případě není tato forma péče vhodná. Péče společná se upravuje ve většině případů tehdy, mají-li rodiče společné bydliště. Komunikace mezi rodiči je základní předpoklad pro uzavření dohody. Pokud spolu rodiče komunikují s obtížemi, doporučí jim sociální pracovník odborníka, ať mediátora nebo rodinného terapeuta. Jestliže všechny snahy o uzavření dohody selžou a rodiče ze svých návrhů neustoupí a nepřistoupí na žádný kompromis, bude na soudu, aby v průběhu důkazního řízení posuzoval výchovné předpoklady rodičů, výchovné prostředí, vztahy mezi rodiči a jejich dítětem, a důležitým faktorem bude názor dítěte. V průběhu úvodního kontaktu s rodiči a snahy o uzavření dohody sociální pracovník hovoří hlavně s rodiči, děti se snaží ochránit před stresem, které by mohlo způsobit hovoření o nepříjemné domácí situaci s cizími osobami. Je prováděno poradenství a rodiče jsou seznamováni s průběhem soudního jednání a s postupy orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jakmile se však rodiče nedohodnou, může být názor dítěte jednou ze stěžejních informací v důkazním řízení. Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany může s dítětem provést pohovor na základě svého rozhodnutí, nebo může soudce buď dítě předvolat k výslechu k soudnímu jednání, nebo požádá kolizního opatrovníka, aby pohovor s dítětem provedl v prostředí, které pro dítě není zatěžující, jako by mohla být soudní síň. Při tomto rozhodování bere soudce v potaz věk dítěte, jeho psychický stav a vyspělost. Zpravidla je pohovor prováděn prostřednictvím sociálního pracovníka. Je veden v neutrálním prostředí, v drtivém procentu případů ve školském zařízení bez přítomnosti dalších osob. Sociální pracovník je oprávněn provést pohovor s dítětem i bez souhlasu nebo předchozího uvědomění rodičů. Školské zařízení je pak povinno spolupracovat a provedení pohovoru umožnit. Při provádění pohovoru s dítětem je potřeba brát v úvahu některá úskalí. Dítě může být ze strany jednoho z rodičů manipulováno, vydíráno nebo kupováno. Projev dítěte a jeho momentální názor ovlivňuje také citová a morální vyspělost dítěte, jeho povaha a vyrovnanost. Odborníci také často namítají, že by názor dítěte neměl zjišťovat soud ani sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany, nýbrž dětský psycholog, který má k provedení pohovoru potřebnou odbornost. V některých vyhrocených případech může dojít k tomu, že ten z rodičů, v jehož neprospěch dítě mluvilo, názor dítěte devalvuje. Sděluje, že své dítě zná, že by tohle nikdy neřeklo, že se nejedná o jeho názor, naopak jde o manipulaci ze strany druhého rodiče. V takových případech se názor odborníka zpravidla vyžaduje. Jak již bylo výše zmíněno, může být pohovor s dítětem proveden psychologem nebo může být

ustanoven znalec. Soud ustanoví znalce buď na návrh účastníka řízení anebo na základě svého uvážení. Znalec má za úkol provést vyšetření a odborně odpovědět na soudem položené otázky.

2.8 Práva a povinnosti kolizního opatrovníka

Všechny práva a povinnosti kolizního opatrovníka upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Všechny § týkající se práv a povinností účastníků se aplikují na výkon kolizního opatrovnictví. Kolizní opatrovník má právo účastnit se soudních jednání osobně. V praxi se to považuje za jeho povinnost. V případě, že se kolizní opatrovník nemůže soudního jednání účastnit, je povinen se řádně a včas omluvit. Neučiní-li tak, může soud jednat v jeho nepřítomnosti a vycházet při svém rozhodování z obsahu soudního spisu a z průběhu důkazního řízení. Informaci o soudním řízení by účastníci řízení, tj. i kolizní opatrovník, měli obdržet nejpozději 10 dnů před nařízeným ústním jednáním. Tato praxe je však u různých soudů rozdílná. Kolizní opatrovník má právo nahlížet do soudního spisu a vyjadřovat se ke všem skutečnostem, které jsou ve spise uvedeny. Dále se může vyjadřovat ke všem návrhům, důkazům a sdělením během soudního řízení. Má právo klást otázky během účastnického výslechu, klást otázky svědkům a znalcům. Má právo obdržet protokol z jednání a rozsudek. Kolizní opatrovník, jako jediný z účastníků, má právo navrhnout soudu, aby vyslovil předběžnou vykonatelnost rozsudku, tzn., že rozsudek je pravomocný od jeho vyhlášení a není potřeba čekat na uplynutí lhůty pro odvolání. Tento institut je možné použít v případě, že hrozí účastníkům újma z prodlení. Zejména pokud se týká úpravy styku rodiče s nezletilým dítětem. Předběžná vykonatelnost by v těchto případech měla zabránit odcizení a porušení vztahu mezi dítětem a rodičem. V neposlední řadě má právo podat odvolání do vydaného rozsudku. Povinností kolizního opatrovníka je hájit zájem a blaho dítěte. Zejména je povinen soudu sdělit všechny skutečnosti, které byly zjištěny při práci s rodinou, a které souvisí s projednávanou věcí a jsou pro rozhodování významné. Další povinností je navrhnout důkazní prostředky tak, aby řádně prokázal svá tvrzení. Tzn., navrhuje, aby soud vyžádal listinné důkazní prostředky, vyslechl svědky a v případě, že je potřeba názoru odborníka, ustanovil znalce. Povinností kolizního opatrovníka také je řádně odůvodnit podané odvolání do rozsudku, tak aby bylo jasné sděleno, z jakých důvodů je dle jeho názoru rozsudek nesprávný a jak by měl znít, aby byl v zájmu nezletilého.

3. Znalecká činnost

Literatura uvádí, že: „Soudní znalectví je službou, kterou odborníci z různých oblastí lidské činnosti pomáhají zejména státním orgánům při jejich rozhodovací činnosti, a to aplikací potřebných vědomostí ze svého oboru. Důležitá je tzv. zvláštní kvalifikace znalce. Znalecký posudek by měl problematiku určitého oboru přetlumočit do formy, jež je srozumitelná pro orgány činné v příslušném řízení i pro subjekty, jichž se výsledek řízení týká. Přitom způsob práce znalce musí být v souladu se zásadami procesního řízení v dané věci“.²⁷

Znalecká činnost se zabývá pouze otázkami skutkovými. Otázky právní a právního hodnocení nemají ve znaleckém dokazování co dělat. Za odborníka na právní otázky je považován soud. Závěrem znalecké činnosti je znalecký posudek.

3.1 Osoba znalce a jeho postavení

V opatrovnickém řízení je znalec osobou se speciálními odbornými znalostmi, které jsou potřeba pro objasnění otázek týkajících se opatrovnického řízení. Obecně se vychází z předpokladu, že znalec by měl být jedním z nejlepších odborníků v oboru a své znalosti by měl mít podloženy vzděláním vysokoškolského stupně, za předpokladu, že vysoká škola pro daný obor existuje. Náležitosti, které musejí být pro jmenování znalce splněny, jsou taxativně vyjmenovány v zákoně o znalcích a tlumočnících²⁸ a jeho prováděcí vyhlášce ministerstva spravedlnosti.²⁹ Znalce jmenuje ministr spravedlnosti, popř. předseda krajského soudu, za předpokladu, že ho k tomu pověřil v příslušném rozsahu ministr spravedlnosti. Znalec má jiné postavení než procesní strany. Procesními stranami v opatrovnickém řízení jsou rodiče, jejich právní zástupci a kolizní opatrovník. Přičemž návrhatelem může být kterákoli procesní strana. Postavení znalce je také rozdílné od postavení svědka.

Postavení znalce může mít:

²⁷ BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010. s. 8. ISBM: 978-80-7204-704-8.

²⁸ Zákon č. 36/1967 Sb., *O znalcích a tlumočnících*, v platném znění.

²⁹ Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., *K provedení zákona o znalcích a tlumočnících*, v platném znění.

- Fyzická osoba, která je znalcem jmenována dle zákona, má-li pověření k výkonu znalecké činnosti, složila znalecký slib a je zapsaná v seznamu znalců a tlumočnicků,
- Právnícká osoba, vysoká škola nebo jiná instituce, jež je zapsaná v seznamu znaleckých ústavů,
- Fyzická osoba nezapsaná v seznamu znalců, tj. osoba, která se ustanovuje znalcem jen pro konkrétní řízení. Děje se tak v případech, kdy v seznamu znalců a tlumočnicků není znalec pro daný obor znalec zapsán nebo pokud znalec, který v seznamu znalců a tlumočnicků zapsaný je, z různých důvodů nemůže znalecký posudek vyhotovit.
- Specialista, odborník, který využívá formu odborných vyjádření, aby vyhodnotil otázky znaleckého dokazování.³⁰

Seznam znalců a tlumočnicků je uložen u krajského soudu, kde je do něho možno nahlédnout, je veřejně přístupný. Také ho můžeme nalézt na internetové stránce www.justice.cz

V praxi se využívají v převážné míře znalci, kteří jsou jakožto fyzické osoby jmenované znalcem. Jestliže se jedná o složitou situaci nebo v případě revize znaleckého posudku, ustanovují se znalecké ústavy.

3.2 Práva a povinnosti znalce

Všeobecná práva znalce jsou vymezena v zákoně o znalcích a tlumočnících a jeho prováděcí vyhlášce. Práva znalců musí být postavena tak, aby měli přístup k potřebným podkladům, které jsou předpokladem pro vypracování řádného znaleckého posudku. Reálný postup po ustanovení znalce při opatrovnickém řízení je následovný. Znalec je ustanoven usnesením, do kterého se účastníci řízení mohou v zákoně lhůtě odvolat. Jestliže žádná ze zúčastněných stran právo na odvolání nevyužije, je usnesení pravomocné. Součástí usnesení je jméno znalce, jeho odbornost a otázky, na které má ve svém znaleckém posudku odpovědět. Součástí usnesení by měla být lhůta, do které má být znalecký posudek

³⁰ CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. S. 169-170. ISBN: 80-86898-42-3.

zpracován. Soudní znalec může odmítnout zpracování znaleckého posudku za předpokladu, že by byly důvodné pochybnosti o jeho podjatosti, ať k věci, osobě, či orgánům činným v řízení. Následně soud připraví soudní spis, včetně všech příloh, které při svém rozhodování vede v patrnosti a tento zašle ustanovenému soudnímu znalci. Znalec je povinen soudní spis prostudovat. Dále zkontaktovat osoby, které mají být znalecky vyšetřeny a toto vyšetření bezodkladně provést. Na základě získaných informací a informací obsažených ve spisové dokumentaci znalec zpracovává znalecký posudek. Znalec je oprávněn přibrat si k posuzování zvláštních dílčích otázek konzultanta. Za vypracování znaleckého posudku náleží znalci odměna, jejíž součástí je náhrada nákladů, cestovného a dalších výdajů spojených se zpracováním znaleckého posudku. Odměna je stanovena podle množství účelně vyloženého úsilí. Pokud je znalecký posudek zadán orgánem veřejné moci, výše odměny se řídí dle prováděcí vyhlášky k zákonu o znalcích a tlumočnících. Odměnu je znalec povinen vyúčtovat souběžně s podáním znaleckého posudku. Účastníci opatrovnického řízení jsou pak o výši odměny informováni prostřednictvím usnesení, ve kterém je odměna znalci přiznána. Pokud není znalecký posudek zadán orgánem veřejné moci, řídí se výše odměny dohodou mezi znalcem a osobou, která žádá zpracování znaleckého posudku.

Znalec, aby mohl vykonávat znaleckou činnost, musí v první řadě složit slib do rukou toho, kdo ho znalcem jmenoval. Tento slib není časově omezen a platí po celou dobu výkonu znalecké činnosti. Znalec je povinen vykonávat znaleckou činnost řádně a včas a vypracovat kvalitní a pravdivý znalecký posudek bez vad a chyb. Znalec je povinen dodržovat platné právní předpisy, a při výkonu znalecké činnosti využívat plně své odborné znalosti. Znalec musí vykonávat znaleckou činnost osobně, pokud to nutné, může znalec přizvat konzultanta, odpovědnost za vypracovaný znalecký posudek však nese ustanovený znalec. Další povinností znalce je zachování mlčenlivosti. Musí mlčet o všech skutečnostech, které se dozvěděl při výkonu znalecké činnosti, a to i po zpracování znalecké činnosti a vyhotovení posudku. Jedinou výjimkou je situace, při které použije znalec poznatky pro vědecké nebo vzdělávací účely. Znalec nesmí zpracovat znalecký posudek, jestliže se objeví důvody, pro které je z podání posudku vyloučen. O skutečnostech, které ho vylučují z vypracování znaleckého posudku, musí znalec neprodleně informovat orgán, který ho ustanovil znalcem a pověřil ho zpracováním znaleckého posudku. Zákon také ukládá znalcům vést znalecký deník, do kterého znalec musí zaznamenávat veškeré posudky,

které po pronesení slibu vyhotovil. Znalecký deník slouží ke kontrole činnosti znalce a může být veden v listinné či elektronické podobě. V deníku by měli být vedeny přesné záznamy o vypracovaných posudcích, měl by být patrný předmět znaleckého posudku, pro koho byl posudek vyhotoven, výše výloh spojených se zpracováním znaleckého posudku, výše odměny za zpracování znaleckého posudku a den proplacení.³¹

3.3 Znalecký posudek

Soud ustanoví znalce, pokud jeho rozhodování závisí na posouzení situace odborníka, přičemž nepostačí odborné vyjádření. Za odborné vyjádření se považuje důkazní prostředek menší složitosti. Zpravidla se jedná o prosté vyjádření odborníka o tom, co je pro dítě vhodné či jaká je aktuální situace. Tedy ne vždy musí soud znalce ustanovit. V opatrovnickém řízení může být za odborné vyjádření považována například zpráva pediatra, zpráva základní školy, anebo zpráva pedagogicko-psychologické poradny, aj. Je také nutné, aby soud posoudil, zda je znalecký posudek v daném případě potřebný, tedy že není pravděpodobné, že by rodiče došli k dohodě anebo zda soud nemá dostatek jiných důkazních prostředků, aby mohl řádně a vhodně rozhodnout. V praxi se mnohdy stává, že rodiče se po rozpadu svého vztahu stanou téměř nepřáteli a soupeří spolu. Jednání před orgánem sociálně-právní ochrany dětí, soudní jednání, ale také znalecké zkoumání se pak stává bojištěm. Rodiče v tuto chvíli nehledí na zájem svých dětí, nýbrž pouze na zájmy své.

Znalec podává znalecký posudek a odpovídá pouze za skutkovou podstatu, přičemž při jeho zpracování je omezen svou znaleckou odborností. Znalecký posudek je zadáván, aby odborník jeho prostřednictvím pomohl orgánům veřejné moci objasnit skutečnosti důležité pro rozhodování. V opatrovnickém řízení je zadáván znalecký posudek zejména v oboru psychologie, psychiatrie, genetiky, a v případě potřeby pak toxikologie, adiktologie a sexuologie, ekonomie a účetnictví. Znalecký posudek se v řízení vypracovává jako důkazní prostředek a stejně jako další důkazní prostředky podléhá volnému hodnocení důkazů a závěry učiněné v posudku posuzuje opatrovnický soud. V první řadě je nutné zvážit, zda

³¹ KROUPOVÁ, E. *Právní rámec účasti znalce v trestním řízení a na místě činu*. Bakalářská práce. Karlovy Vary, 2014. Vysoká škola Karlovy Vary, o.p.s. Vedoucí práce JUDr. Věra Říhová. S.18-20.

užitečnost posudku bude větší než náklady vynaložené na jeho pořízení, následně soud vybere vhodného znalce s potřebným oborem ze seznamu znalců a tlumočnicků. Tyto seznamy vedou krajské soudy a znalec je zapsán vždy v seznamu toho krajského soudu, kde má trvalé bydliště. Před ustanovením by měl soud znalce kontaktovat a dotázat se, zda byl pro znalecké zkoumání vybrán vhodný obor, zda má znalec volnou kapacitu pro vypracování a jaké náklady na vypracování posudku odhaduje. Poté vydá usnesení o ustanovení konkrétního znalce a položí znalecké otázky, na které má při zpracování znaleckého posudku znalec odpovědět, např. jaké jsou vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, jaké výchovné předpoklady má matka, jaké otec, zda jsou rodiče schopni pečovat o nezletilé dítě apod. Zkoumání se může zaměřovat na sociální vazby v rodině, silné a slabé stránky dětí a rodičů, schopnosti dětí a rodičů, zájmy, talent a nedostatek nadání v některých oblastech, aj. Legislativa uvádí, že v některých případech nemusí být znalecké otázky položeny, ale v opatrovnickém řízení se tak v praxi téměř nikdy nestává. Položené otázky musejí být srozumitelné, přesné, konkrétní a musí směřovat k podstatě věci, musí mít odborný charakter, otázky nesmějí být navádějící, lživé, anebo sugestivní. Rozsah a hloubku otázek mohou účastníci ovlivnit svými návrhy. Soud nemůže po znalci požadovat provedení takových úkolů, ke kterým není oprávněn nebo pokládat otázky, na které není s ohledem na vyspělost oboru schopen odpovědět. Znalecké posudky, které jsou vypracovávány během opatrovnického řízení, se zpravidla zabývají stavem rodinných problémů v aktuálním čase s výhledem do budoucnosti. Při jejich zpracování nedochází ke zjišťování, jak se skutečnosti staly anebo kdo by mohl být viníkem, jako se zjišťuje při znaleckém zkoumání, které zadávají orgány činné v trestním řízení. Nezabývají se minulostí. Zkoumá se, jak rodina funguje a jaká by byla nejlepší varianta pro rodinu, zejména tedy pro dítě, do budoucna, tak aby byly řádně naplněny všechny potřeby nezletilého dítěte a rozhodnutí soudu bylo v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

Důležitá při zpracování znaleckého posudku je také rychlost. Lhůtu pro vypracování znaleckého posudku stanovuje soud. Před stanovením lhůty je možné se znalcem vyjednat, zda je možné posudek v zamýšlené době provést. Soud může žádat vypracování znaleckého posudku jako spěšné, což znamená, že od převzetí soudního spisu má znalec dva měsíce na vypracování znaleckého posudku a jeho doručení na soud. V praxi je situace různá s ohledem na kraj, kde je znalecké zkoumání prováděno. Rozdílně lze posoudit například situaci ve Středočeském kraji. Ve Středočeském kraji, a hlavně pak v hlavním

městě, je větší soustředěnost znalců. Znalecké zkoumání tedy lze v podstatě rozprostřít mezi více odborníků, tím pádem nejsou znalci přetíženi a znalecké zkoumání trvá kratší dobu. V kraji jiném, kde je znalců málo, toto nelze. Znalecké posudky jsou poté vypracovávány s časovou prodlevou, neboť znalci jich mají mnoho. Také je potřeba zdůraznit, že znalecké zkoumání, které je žádáno orgány činnými v trestním řízení, má přednost před zkoumáním, které zadávají opatrovnícké soudy. Může se tedy reálně stát, že je se na vypracování znaleckého posudku čeká i více než jeden rok. Tím dochází k průtahům v řízení a při řešení celé rodinné situace.

Náležitosti znaleckého posudku, jako je forma, obsah, úprava a připojení znalecké doložky, upravuje zákon v § 13 vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., ve znění pozdějších novel. V některých případech může dojít k tomu, že bude potřeba na zodpovězení položených otázek znalců více s různou odborností. Nejčastěji se kombinuje ustanovení znalce z oboru psychologie a psychiatrie. Ti rodinu vyšetří každý zvlášť pomocí svých metod a diagnostických prostředků. Písemný znalecký posudek následně vypracovávají zpravidla společně a každý z nich odpovídá na položené otázky, které směřovali k jeho odbornosti. Jestliže se na závěrech znaleckého posudku neshodnou, vypracovává každý znalecký posudek sám.

Soud ukládá účastníkům řízení povinnost se znaleckého zkoumání zúčastnit, se znalcem spolupracovat a nechat se řádně vyšetřit. Znalec se nemůže při vypracování znaleckého posudku omezit pouze na sdělení odpovědí na zadané otázky. Ve znaleckém posudku musí být uvedeno, jak ke svým odpovědím došel. Základem kvalitního znaleckého posudku je jeho pravdivost. Posudek se téměř vždy vyhotovuje v písemné formě a následně se zasílá soudu, který s ním obeznámí zúčastněné strany. Po obdržení vypracovaného znaleckého posudku soud určí termín soudního jednání. Na toto bývá pozván i znalec, který posudek vypracoval. V praxi se může stát, že je znalecký posudek natolik jednoznačný, že účastníci řízení a ani soud nepožadují doplňující výslech znalce během ústního jednání, pak znalec nemusí být soudem k výpovědi předvolán. Zákon umožňuje podání posudku do protokolu během soudního jednání, to se však v praxi v podstatě nevyužívá. Do protokolu o jednání znalec znalecký posudek pouze doplňuje, vysvětluje nejasnosti, potvrzuje svá zjištění, popř. odpovídá na doplňující otázky soudu, či jednotlivých účastníků řízení, tedy i na otázky kolizního opatrovníka. Pokud by znalec během své znalecké výpovědi při ústním

jednání nebyl schopen potvrdit své závěry, odpovídal by nejistě, nebo by a nepodařilo se mu rozptýlit pochybnosti, může soud uložit znalci, aby znalecký posudek písemně doplnil. Znalecký posudek musí být srozumitelný a přezkoumatelný, a to z toho důvodu, aby v případě pochybností bylo možné znalecký posudek přezkoumat v rámci revizního znaleckého posudku. Běžně se stává, že ten z účastníků řízení, jehož návrh znalecký posudek nepodporuje, žádá přezkoumání a vypracování posudku revizního. Poté je na soudu, aby přezkum buď povolil, nebo vyloučil jako nedůvodný.

Náklady na vyhotovení znaleckého posudku, které si znalec účtuje, mohou být účtovány rodičům. Soud může rodičům uložit povinnost k náhradě vzniklých nákladů za soudem vyžádaný posudek. Jestliže účastník řízení využije práva předložit vlastní posudek, nese náklady na jeho vyhotovení každý sám. Soud zpravidla posuzuje finanční situaci rodičů a okolnosti vypracování znaleckého posudku a následně rozhoduje o tom, zda rodičům uloží náhradu nákladů. Může od toho ustoupit a náhrady na vypracování znaleckého posudku následně nese stát. Soud také může rozhodnout o tom, že náklady ponese jen jeden z nich. V případě, že jsou rodiče nemajetní a v hmotné nouzi, mohou soud požádat o prominutí hrazení vzniklých nákladů. Soud pak rozhodne, zda oběma rodičům, popřípadě jen jednomu z nich, náklady promine. Zpravidla je však úhrada nákladů přisouzena rodičům.³²

3.4 Znalecké posudky zaměřené na způsobilost rodičů k výchově

Znalecké posudky, kdy jsou zkoumány výchovné předpoklady rodičů nezletilého dítěte, bývají zpracovávány v opatrovnickém řízení, kdy se projednává úprava péče o nezletilé dítě. Zpracování znaleckého posudku jako důkazního prostředku mohou navrhnout účastníci řízení, včetně kolizního opatrovníka. Popřípadě ho může nechat zpracovat soud na základě svého uvážení. Jako pomocný nástroj pro soudní znalce byl vytvořen tzv. seznam kritérií pro posouzení výchovných předpokladů rodičů. Jedná se o:

³² ŠEVČÍK, Petr a ULLRICH, Ladislav. *Znalecké právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015. xx, 354 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-539-8. S. 215-230.

Osobnost rodiče

Jedná se o nejzákladnější kritérium. Je zde posuzováno psychické zdraví rodiče. Obecně se má za to, že výskyt patologie v osobnosti rodiče snižuje jeho výchovné předpoklady.³³

Vztah rodiče k dítěti

Znalec při svém zkoumání zjišťuje, jaký je opravdový zájem rodiče o nezletilé dítě. Zda rodič své dítě skutečně zná a zda je jeho prioritou řádný rozvoj a štěstí dítěte.³⁴

Charakter, morálka, struktura mravních norem rodičů

V tomto kritériu je posuzováno, zda jsou rodiče dobrým vzorem pro své děti. Zkoumá se, jakou mají minulost, zda se dopouštějí trestných činů, přestupků atd. Pokud se rodič chová nezodpovědně, neplní si svoje povinnost, dopouští se přestupků nebo páchá trestné činy, není dobrým vzorem pro nezletilé dítě. Naopak připravuje svoje dítě na obdobnou roli.³⁵

Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

Je nutné, aby rodič chápal potřebu nezletilého dítěte a umožnil mu stýkat se s druhým rodičem. Styk nezletilého dítěte s oběma jeho rodiči je pro jeho řádný vývoj velmi důležitý. Jestliže rodič není schopen styk umožnit, jedná se o závažný problém, který vypovídá o jeho snížených osobnostních kvalitách.³⁶

Vztah dítěte k rodiči

Dítě ke svému řádnému vývoji potřebuje citovou vazbu k blízké osobě. Touto osobou bývají zpravidla rodiče. Ti by měli být schopni znát své dítě a zajistit řádně jeho potřeby.³⁷

³³ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S.45.

³⁴ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 45.

³⁵ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 45-46.

³⁶ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 46.

³⁷ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 46.

Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální, identity

Pro řádný vývoj dítěte je potřeba přítomnost role muže a ženy v jeho životě. Dítě se s rolemi identifikuje a následně je přebírá.³⁸

Úroveň vzdělání a inteligence rodičů

Obecně se předpokládá, že ten rodič, který má vyšší inteligenci a vyšší vzdělání bude lepším vychovatelem, bude moc dítěti vytvořit vhodné prostředí plné podnětů. V praxi toto však vůbec nemusí být pravdivým tvrzením.³⁹

Šíře rodinného zázemí

V některých případech je nutné, aby znalec v rámci svého zkoumání zohlednil kritérium, zda na strachách rodičů existuje širší rodina, jaké jsou jejich vzájemné vazby a zda jsou v případě nutnosti ochotni s péčí o nezletilé dítě vypomocet.⁴⁰

Kontinuita prostředí pro dítě

V případě rozpadu rodiny je v zájmu nezletilého dítěte, aby změn v jeho okolí bylo co možná nejméně. I když je změna bydliště často nevyhnutelná, neměly by ze života dítěte vymizet osoby, které má rádo, případně pak oblíbená místa apod.⁴¹

Socioekonomický status

V tomto kritériu se předpokládá, že finanční zaopatření jednoho z rodičů by mohlo skýtat lepší výchovné předpoklady. Má se za to, že rodič s vyššími finančními prostředky dokáže dítěti zajistit lepší životní úroveň v oblasti bydlení, stravování, zdravotní péče, přístupu ke

³⁸ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 47.

³⁹ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 47.

⁴⁰ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 47.

⁴¹ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2.*, doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 47.

vzdělání, vytváření podmínek pro rozvoj nadání a talentu, schopností, dovedností a volnočasových aktivit.⁴²

3.5 Vliv znaleckých posudků na průběh soudního řízení a práci s rodinou

Z mé praxe mohu říci, že jestliže opatrovnické řízení dojde do fáze, kdy není možné dokončit důkazní řízení bez znaleckého zkoumání, mají všichni zúčastnění velká očekávání. Rodiče věří, že se konečně prokáže jejich pravda. Kolizní opatrovník doufá, že ze znaleckého posudku budou zjištěny další relevantní informace a soud doufá, že mu znalecký posudek pomůže při rozhodování o uspořádání péče a pravidel styku s dítětem po rozvodu a oddělení rodičů a jejich společné domácnosti. To platí nejen v případě, kdy by dítě mělo být svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů, ale i v případě svěřeni dítěte do společné péče rodičů, popřípadě do střídavé péče. Týká se to stejně tak dětí, které se narodily v manželství, tak i těch, jejichž rodiče nebyli oddáni. Soud dále očekává pomoc při rozhodování o částečném nebo úplném zbavení rodičovské odpovědnosti u jednoho nebo obou rodičů v případech tělesného nebo psychického týrání nebo zanedbávání dětí či jejich sexuálního zneužívání. V takovém případě není důležité, zda rodiče žijí ve společné domácnosti nebo zda žijí odděleně. A v neposlední řadě soud spoléhá na pomoc při rozhodování o přijmení nebo o změně přijmení u dětí, jejichž rodiče např. opakovaně uzavírají manželství. Jednání ve věci změny přijmení jsou stále častější. V současné době je stále více rodin, kdy rodiče nežijí společně a do života dětí vstupují noví partneři rodičů. Často pak za účelem stmelení rodiny žádají změnu přijmení. Můžeme tedy předpokládat, že v budoucnu bude přibývat znaleckého zkoumání ve věcech změny přijmení, aby bylo odborně prokázáno, co je v nejlepším zájmu nezletilého dítěte.

Znalecké posudky mají také samozřejmě vliv na práci opatrovníka s rodinou. Během spolupráce opatrovník, zpravidla odbor sociálně-právní ochrany dětí obce s rozšířenou působností, spolupracuje s rodinou a snaží se zjistit relevantní informace pro posouzení nejlepšího zájmu dítěte a dovést rodinu k nějakému smírnému řešení. Obecně apeluje na rodiče, aby komunikovali v zájmu dítěte, neboť oni jako rodiče by měli mít největší přehled o tom, co přinese jejich dítěte spokojenost a zajistí naplnění všech jeho potřeb.

⁴² NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem*. 2., doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2. S. 47-48.

Může se stát, že dohoda mezi rodiči nemusí představovat optimální řešení pro dítě. Rodiče si touto cestou mohou uspokojovat své vlastní požadavky na úkor dítěte. I to může být situace, kdy bude opatrovník u soudu požadovat vypracování znaleckého posudku. Pokud rodiče nedojdou k dohodě, která je v zájmu nezletilého dítěte, bude nejlepší možné rozhodnutí záležet na průběhu soudního dokazování v rámci, kterého může být zpracován znalecký posudek. Jeho závěry mohou osvětlit některá úskalí při práci s rodinou, mohou osvětlovat reakce rodičů a dětí, či některé vzniklé situace a může pracovníka sociálně-právní ochrany nasměrovat k tomu, aby mohl s rodinou pracovat efektivněji a např. se vyvarovat některého jednání apod.

4. Výzkumná část

Ve výzkumné části bych se v první řadě ráda zabývala stanovením výzkumného problému, určila cíl své práce a výzkumné otázky. Dále uvedu metodu výzkumu a odůvodním výběr výzkumné strategie. Následně vyberu nástroje pro sběr dat a zdůvodním výběr případu.

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Ve své práci se chci, jak již vyplývá z názvu, zabývat specifiky znaleckých posudků při opatrovnickém řízení a při výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Během své praxe sociální pracovnice sociálně-právní ochrany dětí se se znaleckými posudky setkávám běžně. Obecně je veřejnost přesvědčena o tom, že znalecké posudky jsou směrodatné jak při práci sociálně-právní ochrany tak během opatrovnického řízení. Chtěla bych proto výzkumné řešení zaměřit právě na tuto otázku.

Cílem mého výzkumu bude proto zjistit, zda je znalecké zkoumání při výkonu sociálně-právní ochrany a v opatrovnickém řízení směrodatné, či zda je skutečně pouze jedním z důkazních prostředků, který podléhá volnému hodnocení.

Zjištěné informace mohou být použity jako podklad při práci sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí.

4.2 Stanovení metody výzkumu

Pro svou práci jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, pomocí které mohu získat podrobný popis zkoumaného procesu v jeho přirozeném prostředí. Definovat kvalitativní výzkum můžeme následovně:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“⁴³

4.3 Stanovení výzkumné strategie

Svůj výzkum jsem se rozhodla postavit na konkrétních případech, kdy se budu zabývat případem komplexně a prostřednictvím studia dokumentů. Mimo analýzy znaleckého posudku zahrnu do výzkumného šetření také rozhovor s klíčovým pracovníkem sociálně-právní ochrany dětí, od kterého budu zjišťovat, jakým způsobem hodnotí situaci v rodině, jak hodnotí závěr znaleckého posudku a zda souhlasí s výsledkem opatrovnického řízení.

Jako nejvhodnější se mi jevila případová studie, která nejlépe odpovídá výzkumnému záměru, jelikož se zabývá detailním studiem jednoho nebo dvou případů a zachycuje jejich složitost, popisuje vztahy a celistvost případu. Obecně typy případové studie dělíme na:

- Osobní případová studie – při které probíhá podrobný výzkum určitého rysu nebo vlastnosti u jedné osoby. Zkoumat se mohou možné příčiny, faktory, procesy, zkušenosti a determinanty, jež k dané osobě mají nebo měli nějaký vztah.
- Studie komunity – zkoumání se zaměřuje na celou komunitu ve městě, popřípadě celé město jako určitá komunita.
- Studium sociálních skupin – výzkumník zkoumá malé přímo komunikující skupiny (rodina) nebo skupiny větší (zaměstnanecská skupina, školní třída, aj.)
- Studium organizací a institucí – při této případové studii je zkoumání zaměřuje na školy, firmy, odborové organizace. Zkoumá procesy změn a adaptace.

⁴³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4. S. 48

- Zkoumání programů, událostí, rolí a vztahů – Výzkum se zaměřuje na určitou událost.⁴⁴

V odborné literatuře se jednotliví autoři v pojmání případové studie rozcházejí. Pro účely mé diplomové práce bych zmínila přístup R. E. Stakea. Stake říká, že případovou studii musíme chápat jako určitý sociální objekt, který je komplexní a jedinečný. Rozlišuje tři typy případových studií:

- Intrinšitní případová studie – výzkumník se věnuje případu k němu samému beze vztahu o obecnější problematice.
- Instrumentální případy – výzkumník při svém zkoumání zvolí jeden jev, pak následně hledá jeden nebo několik případů, které jev prezentují a podrobně je zkoumá. Cílem této studie je porozumět teoretickým otázkám.
- Kolektivní případová studie - je prováděna na základě předpokladu, že sledováním více případů lze dosáhnout širšího vhledu do dané problematiky. Tyto studie jsou využívány v komparativních výzkumech testujících určitou teorii.⁴⁵

Ve svém výzkumu se zaměřím na intrinšitní studii, jelikož chci případ poznat kvůli němu samému, nechci hledat spojitost s obecnější problematikou, která nehraje pro účely studie roli. Cílem mé studie bude poznat případy do hloubky bez potřeby testování hypotéz či návrhu nové teorie.

Výstupem mé studie pak bude evaluace o způsobu vyhodnocení znaleckého posudku v daném opatrovnickém řízení.

⁴⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4. S. 102-103

⁴⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4. S. 103-105.

4.4 Výzkumné otázky

„Případové studie jsou nejvýhodnější strategií, když nás zajímají otázky, proč a jak, přičemž nemáme vliv na průběh událostí a zaměřujeme se na přítomný jev v rámci jeho reálných kontextů.“⁴⁶

Ve své studii jsem s ohledem na výše uvedenou citaci zvolila hlavní výzkumnou otázku, na kterou budu v rámci svého výzkumu hledat odpověď následovně: **Jak může znalecký posudek ovlivnit opatrovnické řízení a práci s rodinou při výkonu sociálně-právní ochrany dětí?**

Díličí výzkumné otázky jsou:

1. Jak znalecký posudek ovlivnil opatrovnické řízení?
2. Jak znalecký posudek ovlivnil práci s rodinou při výkonu sociálně-právní ochrany?

4.5 Výběr případů

Při výběru konkrétních případů jsem použila metodu záměrného výběru, který případová studie vyžaduje. Pro výběr jsem stanovila následující kritéria:

- 1) Případy, kdy není jednoznačné, jaké mají rodiče výchovné předpoklady
- 2) Případy, kterými se zabývají orgány sociálně-právní ochrany dětí
- 3) Případy, kdy bylo v rámci opatrovnického řízení provedeno znalecké zkoumání

Na základě vybraných kritérií a doporučení sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí jsem vybrala případ nezletilé Kristýny a nezletilého Adama.

4.6 Nástroj sběru dat

Sběr dat by měl výzkumník provádět systematicky a za pomoci zdrojů. Ve své studii využiji jako zdroj dat výhradně studium dokumentů. Jelikož součástí spisové dokumentace zpravidla bývají vyjádření klíčových pracovníků OSPOD pro účely soudního řízení, jsem toho názoru, že spisová dokumentace plně postačí pro můj výzkumný záměr.

⁴⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4. S. 107.

Potřebná data z jednotlivých dokumentů mi poskytly kolegyně odboru sociálně-právní ochrany dětí, které u jednotlivých případů vystupovaly jako klíčové pracovnice. Spisová dokumentace, kterou orgán sociálně-právní ochrany dětí vede jsou složkou, která obsahuje osobní a citlivé údaje o dětech a jejich rodičích. Je proto důležité s informacemi nakládat tak, aby nedošlo ke zneužití. Dále je součástí spisové dokumentace základní a podrobné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, jehož součástí je individuální plán ochrany dítěte, záznamy o jednání s rodiči, záznamy ze sociálního šetření v rodině, protokoly ze soudního jednání, zprávy specializovaných pracovišť (jako jsou např. školská zařízení, zdravotnická zařízení, různé porady, aj.), znalecké posudky, usnesení a rozhodnutí soudu.

4.7 Etická otázka

Jelikož etické otázky při zpracování diplomové práce, potažmo výzkumu považuji za velmi důležité, rozhodla jsem se věnovat jim samostatnou kapitolu.

Protože nejsem v rámci zpracování diplomové práce oprávněna hovořit s klienty sociálně-právní ochrany, požádala jsem o spolupráci klíčové pracovnice odboru sociálně-právní ochrany dětí, které rodiče se záměry výzkumu seznámili. Vypracovala jsem písemné poučení, kde jsem shrnula všechny podstatné informace. Klienti byli poučeni o skutečnosti, že jejich identita zůstane skryta a podrobnosti z jejich soukromí budou zveřejněny anonymně. Následně tento dokument rodiče podepsaly, jakožto informovaný souhlas.

5. Případ nezletilé Kristýny

Nezletilá Kristýna je jediným dítětem svých rodičů. Aktuálně jí je devět let a navštěvuje 2. třídu základní školy. Rodiče nejsou sezdáni a po rozpadu jejich vztahu a odchodu matky ze společné domácnosti bylo nutné upravit poměry k nezletilému dítěti. Podali proto k soudu návrh na úpravu péče a výživy k nezletilé.

5.1 Informace získané ze spisové dokumentace místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

Rodina nezletilé Kristýny je v evidenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí od roku 2015, kdy matka přišla na příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a žádala poradenství při situaci, kdy opustila i s dcerou společnou domácnost. Klíčová pracovníce matce předala vzor návrhu na úpravu poměrů a sdělila jí podstatné informace.

Následně OSPOD obdržel od soudu zprávu, že byl usnesením okresního soudu ustanoven kolizním opatrovníkem v opatrovnickém řízení a také návrh otce, který v rámci úpravy poměrů požaduje stanovení střídavé péče. Toto zdůvodňoval tím, že je nezletilá zvyklá se s ním pravidelně stýkat a on jakožto otec chce mít právo podílet se na výchově své dcery rovným dílem.

Na tomto základě OSPOD rodiče kontaktoval a provedl sociální šetření v místě jejich bydliště. Při šetření u otce klíčová pracovníce zjistila, že otec má ve svém domě vytvořené vhodné zázemí pro nezletilou dceru. S Kristýnou se pravidelně stýká na základě dohody mezi rodiči od neděle do následující neděle. Je zaměstnaný a má dostatečný finanční příjem. Hlavní problém otec vidí v komunikaci s matkou. Matka dělá otci naschvály a nechce přispět na náklady spojené s mateřskou školou. Hlavní problém otec vidí také v tom, že nesouhlasí s nástupem dcery do nultého ročníku, je přesvědčen, že mateřská škola je zcela vyhovující. Matka při šetření uvedla, že se střídavou péčí zásadně nesouhlasí a nepřeje si, aby dcera trávila u otce tolik času. Dle jejího názoru otec dceru proti ní navádí a popuzuje. Uvedla, že současná situace, kdy je Kristýna u otce týden, je pouze dočasnou záležitostí. Předpokládá, že ke změně dojde ve chvíli, kdy nezletilá nastoupí do nultého ročníku přípravné třídy základní školy. Během soudního řízení došli rodiče ke shodě, soud

schválil jejich dohodu a vydal rozsudek o tom, že nezletilá Kristýna byla svěřena do střídavé péče rodičů.

Problémy v komunikaci rodičů však přetrvávaly a střídavá péče neprobíhala řádně. Mezi rodiči eskalovaly naschvály a konflikty. Po nějaké době otce kontaktoval klíčovou pracovníci OSPOD s tím, že se od dcery dozvěděl, že v domácnosti matky probíhá násilí mezi ní a jejím partnerem. Matka toto tvrzení popírala. Následně otec sdělil, že Kristýna se stále v noci pomočuje, přes den je neurotická, kouše si nehty. Je přesvědčen, že problém je psychosomatický, proto dceru objednal na psychologické vyšetření.

Ze zprávy dětské klinické psychologičky, kterou OSPOD obdržel, vyplývá, že Kristýna je citlivá, subtilní dívka, která má zájmy odpovídající věku. S ohledem na věk je nezralé osobnosti. Spokojená ve známém prostředí, pokud dochází ke změnám, špatně se na ně adaptuje. Mentální vývoj byl zhodnocen jako průměrný. Paní psychologička doporučila rodičům, aby sjednotili své výchovné postupy, spolupracovali a zajistili tak pro dceru bezpečné, stabilní a podporující zázemí. Závěrem sdělila, že dle jejího názoru je pro neurotické projevy další spolupráce s psychologem potřebná.

Několik dnů po absolvovaném vyšetření nezletilé u dětské psychologičky, podal otec k soudu návrh na změnu péče. Požadoval, aby byla nezletilá Kristýna svěřena do jeho péče a matce bylo vyměřeno výživné. Odůvodňoval to tím, že rodiče nejsou schopni řádné komunikace. Dle jeho názoru mu matka nepředává zásadní informace, rozhoduje o skutečnostech týkajících se nezletilé bez jeho vědomí, nepečuje řádně o dceru a zanedbává její zdravotní péči. Na tomto základě pracovníci OSPOD opakovaně jednala s rodiči. Při jednání však nebylo možné dojít k žádnému smírnému řešení.

Během ústního jednání před okresním soudem byla rodičům nařízena mediace, neboť soud měl za to, že hlavním problémem rodiny je špatná komunikace mezi rodiči. Tato však neměla úspěšný závěr, rodiče si navzájem nevěří a oba shodně uvádějí, že problém se vzájemnou důvěrou není možné změnit.

Při druhém ústním jednání před okresním soudem navrhoval otec a zástupce kolizního opatrovníka zpracování znaleckého posudku. O čemž bylo následně formou usnesení rozhodnuto, soud ustanovil znalce z oboru školství, kultury a zdravotnictví, odvětví psychologie dětí, mládeže a rodiny. Úkolem znalce bylo odpovědět na otázky týkající se

výchovné způsobilosti rodičům, zjistit vzájemnou citovou vazbu nezletilé k rodičům a naopak. Zjistit, zda je nezletilá vzhledem ke svému věku a intelektu schopna formulovat svůj názor a uvědomit si důsledky tohoto postoje. Zjistit, zda byla nezletilá někdy přítomna fyzickému či jinému násilí v rodině matky a jak vnímá okolnosti při předávání od otce k matce a zpět. Zda má některý z nich lepší výchovné předpoklady pro výchovu nezletilé Kristýny a jak by měl být upraven styk druhému rodiči. Mimo to dal soud znalci možnost vyjádřit další zásadní zjištění pro posouzení výchovné způsobilosti rodičů.

Samotného znaleckého zkoumání se účastnili oba rodiče a nezletilá Kristýna.

5.2 Informace o rodičích získané ze znaleckého posudku dle kritérií pro posuzování výchovných předpokladů

Znalec ve svém znaleckém posudku vyjmenovává, jaké testové baterie byly při vyšetření rodičů použity. Jedná se o

- řízený rozhovor; PROS – osobnostní profil – Psychodiagnostika
- Thomas – Kilmannův test zvládání konfliktních situace
- EPQR – osobnostní test Eysenck – Psychodiagnostika
- Dotazník stresové odolnosti
- Dotazník výchovných přístupů
- Dotazník znalostí o dítěti

Osobnost matky

Podle znaleckého posudku je matka osobou výrazně extrovertně orientovanou, nevyzrálou, nerealistickou. Má tendence ukazovat se z té lepší stránky. Potřebuje oblíbenost. Jeví se jako osoba narcistická, nerozumná. Je patrná obrana proti psychické slabosti a změně. Matka se projevuje jako osoba egocentrická, beztaktní, nebere si ponaučení ze svých zkušeností. Také jako osoba se sklony k emotivním reakcím. Celkově se vyznačuje jako sebevědomá osoba se sklony k individualismu. Nepodléhá vlivu sociálního prostředí, nemá zábrany chovat se spontánně. Je osobou se silnou stresovou odolností. V posouzení a řešení konfliktních situací využívá převážně formu úniku, méně pak formu boje.

„Osobnost matky nezletilé je dominantní, má potřebu rozhodovat bez ohledu na druhé. Výraznou měrou zohledňuje sebe sama, preferuje své potřeby a jejich uspokojení. Jeví se jako osoba bezohledná, ale není schopna důsledkům svých rozhodnutí dohlédnout, zpětně si je uvědomit, schopnost sebereflexe jí není vlastní.“

Osobnost otce

Z vyšetření znalce vyplývá, že v případě otce se jedná o osobu vyrovnanou s potřebou rozhodovat a starat se sám o sebe. Nepodezřívá lidi, netrpí sebechválou, umí se uskromnit. Chová se přirozeně bez sociálních zábran. Je patrná mírná zdráhavost, nerozhodnost, napjatost a nejistota, pocity méněcennosti a úzkostlivosti. Je spíše extrovertně orientován, citlivě reaguje na hrozbu. *„Otec je svou povahou osoba přizpůsobivá, ve své podstatě bezkonfliktní, je schopen se zvýšenou měrou přizpůsobit potřebám druhého. Chová se ohleduplně vůči okolí. Je zvýšeně citlivý a vnímavý, tím se stává i nejistým, může působit jako osoba s malým sebevědomím. Své schopnosti nepřeceňuje, je si vědomo svých limitů.“*

Vztah matky k dítěti

„Vzájemná citová vazba mezi matkou a nezletilou je narušena. Matka dostatečně nesaturuje citové potřeby nezletilé.“ Matka směrem k nezletilé uplatňuje nezdravou lásku, je přesvědčena, že co je dobré pro ni, je dobré i pro dceru. Ve výchově má sklony k laxnosti, k zanedbávající výchově. Matka má základní znalosti o své dceři, do představ dítěte promítá představy své. Vůči nezletilé se projevuje dominantně formou křiku a výhrůžek. V nezletilé matka vyvolává svým chováním strach a obavy. *„Výchovné schopnosti matky jsou výrazně oslabeny, jelikož není schopna zohlednit potřeby a osobnost dítěte jako takovou.* Styl výchovy je laxní až zanedbávající, což vede k oslabení sebevědomí, závislosti na druhých a vytváření úzkostné poruchy. Celkově se výchovný styl matky jeví jako zcela neúměrný potřebám, věku a osobnosti dítěte.

Vztah otce k dítěti

„Citová vazba mezi nezletilou a otcem je pevná, oboustranně vytvořená, zcela vyvážená. Otec dostatečně saturuje citové potřeby nezletilé.“ Otec má dostatečné znalosti o potřebách a dovednostech své dcery, o jejích zvycích a přáních. Ve vztahu k dceři uplatňuje zdravou lásku, je schopen preferovat dítě na úkor svých potřeb. Styl výchovy

uplatňuje autoritativní, což vede k vyrovnanosti, cílevědomosti a zdravému sebevědomí. Otec podporuje dceru v jejích schopnostech a nezdůrazňuje její nedostatky.

Charakter, morálka, struktura mravních norem rodičů

Znalec při znaleckém zkoumání zjistil, že matka má tendenci řešit konflikty zejména útekem a ve druhém případě bojem. Otec sice působí nejistě, ale konfliktům čelí v rámci normy přijatelně.

Respekt k právu stýkat se s druhým rodičem

Ze znaleckého posudku vyplývá, že matka je přesvědčena o tom, že střídavá péče, kterou rodina praktikuje, nefunguje. Zrušila by jí. Matka vykazuje malý respekt k právu otce podílet se na výchově nezletilé Kristýny. Jelikož má otec dle znalce vhodné předpoklady pro střídavou péči, lze tedy předpokládat, že otec respektuje právo matky stýkat se s nezletilou.

Vztah dítěte k rodičům

Nezletilá má k matce negativní vztah. Sama dokonce vnímá negativní vztah matky vůči ní. K otci má vztah zvýšeně kladný. V rodině otce se cítí jako preferovaná. V průběhu rozhovoru se znalcem nezletilá vyjádřila přání bydlet s otcem.

Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální role, identity

Toto kritérium nebylo soudním znalcem zahrnuto do hodnocení.

Úroveň vzdělání a inteligence rodičů

O dosažené úrovni vzdělání získal znalec informace během pohovoru s rodiči. Matka má základní vzdělání, navštěvovala základní praktickou školu. V učení byla jeden rok, poté skončila. Otec úspěšně dokončil střední odborné učiliště.

Šíře rodinného zázemí

Během rozhovoru s rodiči bylo zjištěno, že otec je se svou širší rodinou v pravidelném kontaktu. Se svým bratrem se pravidelně navštěvují. Matka otce bydlí v blízkosti otce a vypomáhá mu s domácími pracemi, které otec neovládá, tedy s vařením a žehlením. O širší rodině matky není ve znaleckém posudku hovořeno.

Kontinuita prostředí pro dítě

Ani toto kritérium nebylo při zkoumání zohledňováno.

Socioekonomický status

Při rozhovoru se znalcem rodiče také hovořili o své finanční situaci. Matka je nezaměstnaná, pobírá dávky státní sociální podpory a dávky v hmotné nouzi. Otec je zaměstnán jako řidič kamionu, jeho příjem je dostatečný.

Závěr znaleckého posudku

Některé z odpovědí znalce na položené otázky jsem již uvedla u odpovídajících kritérií. Ve svém závěru znalec dále uvedl, že na základě provedeného šetření se střídavá péče v současné době jeví jako nevhodná a jako vhodnější výchovné prostředí považuje znalec prostředí u otce. Znalec doporučuje, aby byla nezletilá Kristýna svěřena do výlučné péče otce. S matkou pak doporučuje upravit frekvence styku v režimu 1x za 14 dní od čtvrtka do pondělí. Předání pak navrhuje realizovat ve školském zařízení, aby byl omezen prostor pro vytváření konfliktních situací mezi rodiči. K poslední otázce, kdy soud dává prostor pro uvedení dalších podstatných okolností, znalec sdělil, že má za to, že matka skutečně neprojevuje dostatečný zájem o zdravotní stav nezletilé.

5.3 Analýza znaleckého posudku

Osobnost rodičů

Z hodnocení osobnosti rodičů je patrné, že znalec vyhodnocuje osobnost matky jako méně kompetentní k výchově dítěte. S ohledem na skutečnost, že otec je dle názoru znalce bez jakýchkoli výchovných omezení, je v porovnání s matkou hodnocen pozitivněji.

Vztah rodičů k dítěti

Při hodnocení tohoto kritéria není pochyb, že znalec posoudil vztah rodičů k dítěti dostatečně. Jelikož matka staví své zájmy před potřeby dítěte a otec nikoli, je zřejmé, že se jako lepší vychovatel dle tohoto kritéria jeví otec. Můžu tedy konstatovat, že v tomto kritériu posoudil znalec celkovou situaci dostatečně.

Charakter, morálka, struktura norem rodičů

Znalec při zpracování tohoto kritéria opět zhodnotil otce pozitivněji, jelikož zjistil, že matka má tendenci řešit konflikty útekem nebo bojem. V posudku nebylo hodnoceno, zda rodiče nějakým způsobem porušují zákonné normy.

Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

Znalec při svém zkoumání zhodnotil, že otec je tou osobou, která je kompetentní k realizaci střídavé péče. Jsem toho názoru, že takové tvrzení je v podstatě důkazem toho, že otec respektuje právo dítěte na styk s oběma rodiči. Naproti tomu matka se snažila opakovaně docílit toho, aby byla střídavá péče zrušena. Nikdy však svůj požadavek nepodložila pádnými argumenty či důkazy. Matka sice souhlasila v uzavřené dohodě, aby byla střídavá péče praktikována, nicméně tato nikdy nefungovala. Znalec uvedl, že matka s ohledem na svou osobnost není schopna střídavou péči praktikovat.

Vztah dítěte k rodiči

Dle znalce je evidentní, že nezletilá Kristýna má vytvořen kladný vztah k otci. V jeho přítomnosti se cítí v bezpečí a preferovaná. Nemá strach před otcem vyjádřit svá přání. Naproti tomu znalec hodnotí vztah nezletilé k matce negativně. Poukazuje na skutečnost, že matka v dceři zaujímá dominantní postoj, nevnímá potřeby nezletilé a vynucuje poslušnost křikem. Nezletilá Kristýna má z projevů matky obavy, v její přítomnosti nechce vyjadřovat svůj názor, pokud hovoří, matku sleduje. K postupu znalce je myslím nutné říct, že správně postupoval při svém zkoumání, kdy nezletilá na vyšetření jednou přišla v doprovodu otce, jednou v doprovodu matky. Rovněž za důležitou skutečnost považuji to, že znalec zkoumal chování nezletilé v přítomnosti rodičů. Po zhodnocení vychází jako preferovanější osoba otec.

Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální, identity

V tomto kritériu se může zdát, že preferovanější bude matka, a to tedy s ohledem na pohlaví nezletilého dítěte. Znalkyně však postupovala správně pokud se tímto kritériem v daném případě příliš nezabývala. Jelikož jsem toho názoru, že kritérium nelze zobecnit tak, aby byl ve výhodě ten z rodičů, kde je stejného pohlaví jako nezletilé dítě. Oba rodiče jsou pro vytvoření identity dítěte velmi důležití, preferování jednoho z rodičů pak může souviset s aktuálním vývojovým stádiem dítěte.

Úroveň vzdělání a inteligence rodičů

Znalec toto kritérium mnoho nezkoumal, spokojil se s tvrzením rodičů během prováděného rozhovoru. Jelikož otec dosáhl vyššího stupně vzdělání, je zde posuzován jako vhodnější vychovatel.

Šíře rodinného zázemí

Šíři rodinného zázemí znalec nezkoumal, informace o rodině otce získal při prováděném rozhovoru. O rodině matky znalec žádné informace nezískal. Mohlo by se tedy zdát, že znalec o jednom rodiči informace získával a o druhém nikoli. Mám však za to, že v daném případě, nebylo nutné zjišťovat, jaká je šíře rodinného zázemí rodičů, jelikož se jednalo o řízení, ve kterém byly posuzovány rodičovské kompetence rodičů a nebyla uvažováno o možnosti jiné výchovy než rodičovské.

Socioekonomický status

Obecně se v praxi má za to, že ten z rodičů, který má více finančních prostředků, může zajistit dítěti lepší životní podmínky. Jelikož má otec stálé zaměstnání a matka nikoli, jeví se jako ten, kdo bude lépe zajišťovat potřeby nezletilého dítěte, otec.

5.4 Dopad znaleckého posudku na opatrovnické řízení

Po zpracování a následném obdržení znaleckého posudku soud nařídil termín ústního jednání, u kterého byl přítomen také znalec, který vypovídal. Znalec odkázal na písemné zpracování znaleckého posudku a potvrdil své závěry, kdy bez jakýchkoli rozporů se jako odborník přiklání k tomu, aby bylo dítě svěřeno do výlučné péče otce a matce byl stanoven styk. Soud zhodnotil znalecký posudek jako klíčový důkaz a na jeho základě svěřil nezletilé dítě do péče otce. Matce pak upravil frekvence styku na 1x za 14 od čtvrtka do pondělí.

6. Případ nezletilého Adama

Nezletilý Adam je druhým dítětem své matky, prvním dítětem svého otce. Aktuálně je mu 13 měsíců.

6.1 Informace získané ze spisové dokumentace místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

Na začátku roku 2015 kontaktovala OSPOD sociální pracovnice porodnického oddělení nemocnice s tím, že předchozího dne se narodil nezletilý Adam. Jelikož matka neměla sledované těhotenství, testovala ji nemocnice na přítomnost drog. Potvrdilo se, že byla bezprostředně po porodu pozitivní na pervitin. OSPOD tedy začal situaci neprodleně řešit a navštívil matku v nemocnici. Matka uvedla, že jsou ona a otec syna připraveni postarat se o nezletilého. Matka však neměla náhled na skutečnou situaci. Pozitivitu na drogy bagatelizovala, nepovažovala za důležité mít stabilní bydlení, chodit do zaměstnání. Přiznala, že její drogová kariéra začala již v jejích čtrnácti letech, kdy začínala na heroinu, poté přešla na pervitin. Také zdravotní stav matky nebyl dobrý, měla za sebou čtyři operace srdce. V době, kdy pracovnice OSPOD navštívily matku v porodnici, nebyl otec zapsán v rodném listě, proto nemohl být akceptován jako zákonný zástupce a jelikož matka neměla vytvořeny podmínky pro převzetí syna do své péče, bylo jí sděleno, že OSPOD bude hledat jiné řešení pro nezletilé dítě. S matkou bylo domluveno, že se po propuštění z nemocnice dostaví na půdu OSPOD a bude spolupracovat.

Asi za týden si matka domluvila jednání na OSPOD. Přivedla s sebou také otce nezletilého, který byl v mezidobí zapsán do rodného listu. Sdělili, že jsou připraveni udělat vše potřebné pro to, aby byl jejich syn předán do jejich péče. V tuto dobu bylo dítě nadále v nemocnici, jelikož mělo po porodu komplikace s plícemi a projevíly se abstinční příznaky. Rodiče uvedli, že se přestěhovali k tetě matky, která jim je oporou a uvolnila jim jeden pokoj. Matka je po operaci srdce příjemcem prvního stupně invalidního důchodu a otec je zaměstnán brigádně. K drogové závislosti matky otec sdělil, že si není vědom toho, že by matka užívala během těhotenství. Nikdy by s tím nesouhlasil, drogy odsuzuje. Věděl,

že matka podstupuje terapii drogové závislosti Subutexem. Nevěděl však, jaké má tato terapie účinky a nepoznal, že se něco děje. Klíčová pracovnice rodičům sdělila, proto aby mohli převzít syna do své péče, musejí upravit podmínky a zajistit stabilní prostředí vhodné pro nezletilé dítě, včetně podstoupení terapie za účelem abstinence užívání návykových látek. Matka v závěru jednání s léčbou souhlasila, ale jen s takovou, která ji neodtrhne od jejího prvorozeného syna, který je v péči její matky.

Při prošetřování rodinných poměrů za účelem kompletního vyhodnocení situace dítěte bylo zjištěno, že matce jako nezletilé byla vedena spisová dokumentace na stejném OSPOD, rovněž OSPOD vede spisovou dokumentaci jejího syna, který je v pěstounské péči mateřské babičky. Z těchto spisů byly zjištěny kontakty na členy širší rodiny. Tito byli kontaktováni a tázáni, zda někdo z nich je ochoten převzít do péče nezletilého Adama, do doby, než si rodiče upraví podmínky pro péči o něho. Nikdo z oslovených však péči převzít nechtěl.

Při dalším jednání klíčová pracovnice rodičům předestřela, že získala potřebné informace a jelikož rodiče opakovaně sdělili, že chtějí o nezletilého pečovat, byla vybrána taková varianta, kdy toto bude částečně umožněno. Jelikož nezletilý Adam již dýchá samostatně a je stabilizován, může být z nemocnice propuštěn. Jelikož rodiče neupravili své poměry, požádá OSPOD soud o vydání předběžného opatření, kdy bude dítě svěřeno do péče dětského centra. Za dobrou zprávu OSPOD považuje skutečnost, že matka může v dětském centru po potřebných opatřeních, pobývat spolu s nezletilým. Podmínkou však je, aby matka spolupracovala s adiktologickým zařízením, kde bude podstupovat pravidelnou terapii dle doporučení odborníků. Předpokladem pro tuto variantu však je absolvování detoxu na specializovaném pracovišti. S tímto rodiče v závěru jednání souhlasili a pracovnice začala pracovat na realizaci, podala k soudu návrh na vydání předběžného opatření, které soud nařídil a svěřil dítě do dětského centra.

Během získávání dalších informací bylo zjištěno, že matka byla dvakrát ve výkonu trestu odnětí svobody. A v rámci trvajících trestu má zakázaný pobyt na území města, kde se nachází jak dětské centrum, tak adiktologické zařízení, kde měla matka podstupovat terapii. Po tomto zjištění nebylo možné, aby byl plán realizován. Rodiče o této skutečnosti byli při dalším jednání informováni. Matka sdělila, že byla přesvědčena, že trest byl prominut v rámci amnestie. Jelikož již bylo předběžné opatření pro umístění nezletilého do

dětského centra vydáno, celá situace se zkomplikovala, matka nemohla do dětského centra nastoupit, bylo jí doporučeno, aby požádala o zrušení nebo pozastavení trestu, což OSPOD přislíbil podpořit svým vyjádřením.

Při čekání na vyjádření trestního soudu se klíčová pracovnice pokoušela s rodiči pracovat na zlepšení aktuální situace. Matka se přihlásila jako uchazečka o zaměstnání, otec si našel další brigádu. Rodiče navštěvovali syna v dětském centru, matka jednou týdně docházela do denního stacionáře na konzultace, které umožnila policie, kdy matce vystavovala povolení k pohybu po určitou dobu po městě za daným účelem. Celá situace vypadala nadějně, rodiče vykazují snahu o změnu. Bylo domluveno, že matka bude pravidelně na OSPOD dodávat potvrzení o podstoupení toxikologických testů. Nezletilý Adam v dětském centru řádně prospíval a jeho zdravotní stav byl dobrý.

Asi po dalších dvou měsících, kdy se trestní soud ke zrušení zákazu pobytu stále nevyjádřil, kontaktovala OSPOD sociální pracovnice dětského centra s tím, že matka byla při jedné z návštěv požádána o podstoupení testu na drogy, který odmítla. Odůvodnila to tím, že ji ponižují a podrážejí ji nohy. Při následujícím jednání bylo s rodiči na toto téma hovořeno, reagovali agresivně. Odmítli podepsat individuální plán ochrany dítěte s tím, že o cílech, které jsou stanoveny, nikdy dříve nebylo hovořeno. Oni s nimi nesouhlasí a mají pocit, že je sociální pracovnice šikanuje. Od té doby rodiče v podstatě spolupracovali minimálně. V tutéž dobu byl stanoven termín soudního jednání.

V den, kdy mělo dojít k soudnímu jednání, byla brzy ráno domluvena schůzka s rodiči na OSPOD, kdy měla matka přinést potvrzení o uskutečnění toxikologického testu. Jednání proběhlo standardně, o nařízeném soudním jednání hovořeno nebylo, jelikož pracovnice měla za to, že rodiče stejně jako OSPOD byli řádně soudem obesláni a veškeré potřebné informace mají. Rodiče však nabyli dojmu, že pracovnice je o jednání neinformovala, jelikož doufala, že nepřijdou.

Ani soudní jednání neproběhlo bez komplikací. Soud byl přesvědčen o tom, že rodiče jsou schopni péče. Drogovou závislost matky, která trvala cca 11let (heroin, pervitin, marihuana) označil za experimentování a naznačil, že OSPOD nehájí zájem dítěte a situace přehání. Během jednání matka sdělila, že jí byl povolen pobyt na území města, o který žádala. Následně bylo jednání odročeno.

Jelikož matka podepsala sociální pracovníci souhlas se získáváním informací o její osobě, požádal OSPOD o zprávu lékaře, který matce předepisuje Subutex, aby se jako odborník na drogovou problematiku vyjádřil k závislosti matky. Z obdržené zprávy vyplynulo, že kvalita fungování matky v programu je zcela neuspokojivá, opakovaně se nedostavuje na domluvené termíny, dlouhodobě nerespektuje pravidla programu, chová se konfliktně, namátkové testování bylo dlouhodobě pozitivní na pervitin. Toxikologie jsou negativní až po porodu nezletilého Adama. Uváděli, že jediným důvodem, proč nebyla z programu vyřazena, bylo její těhotenství. Dále sdělili, že onemocnění srdce, kterým matka trpí, je způsobeno dlouhodobým nitrožilním užíváním drog. Současně je matka léčena s chronickou hepatitidou C. V případě, že by matka v daném životním stylu pokračovala, je přímo ohrožena na životě. Diagnostikovali matce závislost na psychoaktivních látkách a doporučili dlouhodobou režimovou pobytovou léčbu jako nejvhodnější formu léčby.

Jako další krok při práci s rodinou bylo vyhodnoceno, že aktuální situace vyžaduje uspořádání případové konference, na kterou byli pozváni rodiče, širší příbuzenstvo, a všichni odborníci, se kterými rodiče spolupracovali. Bylo hovořeno o dalším možném postupu převzetí Adama do péče rodičů, popřípadě jiné varianty. Všichni přítomní odborníci se shodli na skutečnosti, že aktuálně je nutné, aby matka absolvovala léčení závislosti. Matka se však této variantě bránila, odmítla léčení, jelikož byla přesvědčena, že soud je jí nakloněn a syn bude svěřen zpět do jejich péče. Otec matku v odmítání léčby podporoval, k jejímu dosavadnímu životnímu stylu se stavěl s pochopením.

Následovalo druhé ústní soudní jednání. Jelikož OSPOD zajistil mnoho informací o rodičích, přehodnotil soud své původní tvrzení a kladl důraz na nutnost léčby matky. Během účastnického výslechu otec sdělil, že i on má drogovou minulost a dosud dochází k odborníkovi. OSPOD na základě listinných důkazů navrhl, aby soud nechal zpracovat znalecký posudek, který by se měl vyjádřit k tomu, za jakých podmínek a okolností je možné v případě obou rodičů převzetí nezletilého Adama do jejich péče. Znalecký posudek by měl obsahovat posudek z odvětví psychologie, psychiatrie a toxikologie s tím, že hlavním cílem by mělo být ujištění zdravotního stavu rodičů a úroveň jejich rodičovských kompetencí. V závěru soud vypracování znaleckého posudku nařídil.

Po tomto soudním jednání matka informovala OSPOD o skutečnosti, že nastupuje na detoxikační pobyt a zařídila si pobyt v dětském centru s nezletilým synem.

Detox matka téměř po měsíci úspěšně ukončila, nastoupila do programu denního stacionáře a nastěhovala se k nezletilému dítěti do dětského centra. Realizovala tedy prvotní plán. Přestože matka pod tlakem soudu podstoupila léčení, spolupráci s OSPOD nadále odmítala. Zlom nastal asi po 40 dnech, při kterých docházela do denního stacionáře. Matka kontaktovala osobně sociální pracovníci a požádala ji o schůzku v denním stacionáři.

Během jednání v denním stacionáři, kterého se účastnila i sociální pracovnice stacionáře, bylo opětovně jednáno o cílech, které by měla matka splnit v rámci IPOD. Bylo zjevné, že matka se nevraživosti k OSPOD nadále nezbavila a vnímá sociální pracovnice jako někoho, kdo jí záměrně škodí. Nicméně cíle se podařilo stanovit.

Program denního stacionáře trval něco přes tři měsíce. Po tuto dobu matka řádně pečovala o svého syna v dětském centru. Po úspěšném absolvování programu matka zůstala v dětském centru, pečovala o dítě. Otec za nimi pravidelně docházel na návštěvy. Na doporučení dětského centra bylo matce povoleno v rámci propustek pobývat o víkendu s dítětem u její tety. Poměry tety byly opakovaně prošetřeny, vše se jevilo v pořádku. Stále se čekalo na doručení znaleckého posudku.

Zpracování znaleckého posudku trvalo celkem asi půl roku. Přibližně tři měsíce byli rodiče s OSPOD v kontaktu minimálně. Matka stále bydlela v dětském centru, docházela do doléčovacího zařízení a o víkendu pobývala u své tety. OSPOD situaci monitoroval spoluprací s dětským centrem.

Na začátku šestého měsíce od zadání znaleckého posudku, navštívila matka klíčovou sociální pracovníci OSPOD. Sdělila, že se s otcem nezletilého syna rozešla, jelikož došla k závěru, že ji tahá ke dnu. O syna měla stále zájem se starat. Pokračovala v terapeutické léčbě, dodržovala režim dětského centra, našla si koníčky. Vyprávěla o tom, jak žije jiným životem. Pracovnice OSPOD pozorovala výraznou změnu v chování a vzhledu matky. Byly aktualizovány cíle individuálního plánu ochrany dítěte.

Následně byl na soud doručen znalecký posudek.

6.2 Informace o rodičích získané ze znaleckého posudku dle kritérií pro posuzování výchovných předpokladů

Úkolem znalce bylo posoudit úspěšnost léčby matky, sdělit, zda vidí znalec riziko recidivy. Také posoudit, jaké jsou výchovné předpoklady rodičů a zda jsou schopni zajistit komplexní péči o nezletilého a zajistit vhodné výchovné prostředí.

Součástí znaleckého posudku je stručný výpis ze soudního spisu, výpis z vyžádané dokumentace, samotné psychiatrické vyšetření rodičů, psychologické vyšetření rodičů, Zhodnocení výchovných kompetencí rodičů a odpovědi na soudem položené otázky.

Z výpisu vyžádané dokumentace vyšly najevo další skutečnosti o minulosti otce. Bylo zjištěno, že otec se na vlastní žádost před čtyřmi roky podrobil psychiatrickému vyšetření, kdy mu byla diagnostikována závislost na pervitinu. Byla mu nabízena psychoterapeutická péče, do níž nenastoupil.

Osobnost matky

Dle psychologického vyšetření je osobnost matky nezralá a tvrdohlavá. Staví se proti konvencím a společenským požadavkům. Považuje se za lepší, než lidé v okolí. Mohou se projevovat poruchy chování. Není ochotná diskutovat o svých problémech. Trpí značnou podezřívavostí a nedůtklivostí k okolí. *„Osobnost matky je nezralá, nevyrovnaná, anomálně strukturovaná. Je pravděpodobná porucha osobnosti s převládajícími asociálními a emočně nestabilními rysy.“*

U psychiatrického vyšetření byla matce diagnostikována dle MFN 10 F19,2, tedy duševní poruchy a poruchy chování, způsobené několika psychoaktivními látkami, syndrom závislosti a poruchu osobnosti smíšeného typu.

Osobnost otce

Dle psychologického vyšetření je otec extravertovaný, naivní, egocentrický. Není schopen dostatečně prožívat radost ve svém životě. Popírá jakýkoli problém. Nepříjemnostem se vyhýbá. Nemá vhléd do svých obtíží. Nadměrně se kontroluje. *„Osobnost otce je neharmonicky strukturovaná, akcentovaná, s rysy nezralosti, nízké pozitivní emocionalita a disociality v interpersonální oblasti.“*

V psychiatrickém vyšetření znalec zmiňuje, že u otce jsou přítomny sociální maladaptivní mechanismy, zejména ve způsobu života, který otec negativně upevňuje dlouhodobě.

Vztah rodičů k dítěti

Ve znaleckém posudku není zjišťován vztah rodičů k dětem, pouze posuzuje jejich výchovné kompetence.

Znalec uvádí, že *„posuzované osoby dosud neměly možnost své rodičovské kompetence projevit ve svém chování a jednání, aby bylo možné projevy objektivně hodnotit.“* Znalec se tedy vyjádřil pouze k výchovným předpokladům. Uvedl, že porucha osobnosti matky, dlouhodobé zneužívání psychoaktivních látek, antisociální jednání, zdravotní následky a v podstatě žádná profesní kariéra, jsou rizikovými faktory při péči o nezletilé dítě.

Charakter, morálka, struktura norem rodičů

Z rozhovoru s rodiči a vyžádaných zpráv je zřejmé, že rodiče porušují normy a pravidla společnosti. Matka byla opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody. V rámci trestu jí byl zakázán pobyt ve dvou městech. Opakovaně se pokoušela léčit svou závislost v odborných zařízeních, nebyla však schopna dodržet pravidla a režim. Otec přiznal, že byl několikrát trestán, většinou se prý jednalo o přestupky. V minulosti mu byl za řízení pod vlivem návykové látky odebrán řidičský průkaz.

Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

K tomuto kritériu se znalec nevyjadřoval. Nebyl k tomu důvod, rodiče vždy deklarovali, že chtějí o syna pečovat společně.

Vztah dítěte k rodiči

Znalec uvedl, že *„ze spisové dokumentace vyplývá, že nezletilému pobyt s matkou svědčí.“*

Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální, identity

K tomuto kritériu se znalec ve znaleckém posudku nevyjadřoval.

Úroveň vzdělání a inteligence rodičů

Během prováděného rozhovoru se znalcem matka uvedla, že má základní vzdělání, střední odborné učiliště nedokončila. Otec je vyučen jako strojník.

Šíře rodinného zázemí

Matka má zázemí v primární i širší rodině. Teta matky a rodiče matky deklarují, že jsou ochotni v případě potřeby s nezletilým Adamem vypomoci. Otec uvedl, že jeho rodina žije na Moravě. Dlouhodobě se s ní nestýká.

Kontinuita zázemí pro dítě

Toto kritérium nebylo posuzováno.

Socioekonomický status

K otázkám finančního zabezpečení bylo zjištěno rozhovorem s rodiči, že matka má invalidní důchod prvního stupně a je hlášena na úřadu práce. Otec je zaměstnán a má pravidelný příjem. Tím, že aktuálně otec bydlí u tety matky a na náklady domácnosti pouze přispívá, není jeho finanční výdej takový jako by byl v případě samostatného bydlení.

Závěr znaleckého posudku

Odpovědi znalce na otázky soudu jsou již částečně uvedeny v hodnotících kritériích. Zmínila bych názor znalce, který říká, že *„v zájmu matky je pokračovat v ambulantní léčbě nadále v řádu minimálně několika měsíců. Prognóza abstinence či rizika recidivy matky je v současné době nejistá. Významně negativním faktorem je především patologická osobnost matky.*

K výchovným kompetencím znalec sdělil, že *„objektivně nelze hodnotit výchovné kompetence, jelikož rodiče neměli možnost ve svém dosavadním životě své rodičovské kompetence dostatečně projevit.“*

K úpravě péče se znalec více nevyjádřil a nesdělil žádná doporučení.

6.3 Analýza znaleckého posudku

Osobnost rodiče

V hodnocení znalkyně se objevují v osobnostech rodičů značné limity. Oba rodiče jsou nevyzrálé osobnosti. A u obou byli zjištěny rizikové charakteristiky. U matky byly diagnostikovány duševní poruchy a poruchy chování způsobené užíváním několika psychoaktivních látek, syndrom závislosti, a poruchu osobnosti smíšeného typu. U otce

jsou přítomny maladaptivní mechanismy. Znalec ve svém znaleckém posudku v podstatě neposuzoval, kdo z rodičů je kompetentnější k výchově nezletilého dítěte, jelikož rodiče chtějí pečovat společně. Stavěl je na stejnou rovinu a konstatoval, že oba rodiče mají ve svých výchovných kompetencích značná omezení.

Vztah rodičů k dítěti

Znalec ve znaleckém posudku neposuzoval vztah rodičů k dítěti. Oba rodiče deklarovali, že chtějí o syna pečovat. Lze říci, že již tím, že rodiče žádali o svěřeni nezletilého do své péče prokazovali, že zájem o dítě mají.

Charakter, morálka, struktura norem rodičů

Znalec v rámci tohoto kritéria hovořil o skutečnosti, že oba rodiče opakovaně porušovali zákonné normy při různých proviněních. Oba byli pravomocně odsouzeni. Je těžké říci, kdo z rodičů se více provinil a čí provinění je závažnější. Také s ohledem na skutečnost, že u otce ve znaleckém posudku nezazněly všechny jeho prohřešky.

Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

Jelikož rodiče v době zpracovávání znaleckého posudku opakovaně tvrdili, že chtějí o dítě pečovat společně, znalec se k tomu kritériu nevyjadřoval. Nebyl k tomu žádný důvod.

Vztah dítěte k rodiči

S ohledem na skutečnost, že nezletilý Adam nebyl při znaleckém zkoumání posuzován, jelikož je nízkého věku a jeho zapojení do znaleckého zkoumání nebylo důvodné. Znalec se však v kapitole výpis ze soudního spisu zmínil o skutečnosti, že nezletilý v péči matky prospívá. Jsem toho názoru, že jelikož matka v nezletilým pobývala v dětském centru a byla jeho pečující osobou, a otec pravidelně dítě navštěvoval, byl vztah dítěte k rodičům vytvořen.

Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální, identity

Ani k tomuto kritériu se znalec při svém zkoumání nevyjadřoval. Dle mého názoru bylo důvodem, že rodiče chtějí pečovat společně a není proto nutné zjišťovat, kdo bude lepším vzorem, protože na dítě budou v rámci společné péče působit oba stejným dílem.

Úroveň vzdělání a inteligence rodičů

Jak bylo prokázáno, matka má základní vzdělání, otec byl vyučen. Ani jeden z rodičů není příliš cílevědomý. Matka není zaměstnána. Otec pracoval brigádně, v rámci plnění cílů IPOD si našel zaměstnání na hlavní pracovní poměr. Znalec více toto kritérium nezkoumal, nebylo jeho prioritou zjistit, kdo z rodičů má lepší finanční zabezpečení, jelikož se předpokládá, že jako rodina povedou společnou domácnost.

Šíře rodinného zázemí

V rámci tohoto kritéria vychází jako zvýhodněnější matka, jelikož jí rodina nabízí pomoc a podporu. Se svou rodinou se pravidelně stýká, bydlí u své tety. Rodina matky podporu nabízí celé rodině, tedy i otci, který u tety pobýval i v době, kdy matka bydlela s nezletilým dítětem v dětském centru. Rodina otce se s ním nestýká. Otec během svého rozhovoru se znalcem nebyl schopen říci, zda vědí o tom, že má syna.

Kontinuita prostředí pro dítě

Znalec toto kritérium nezkoumal. Což bylo dle mého názoru v pořádku. Dítě bylo na základě předběžného opatření svěřeno do péče dětského centra. Matka s dítětem pravidelně při vycházkách a povolených pobytech navštěvovala svou tetu, která jim nabízela zázemí. Nezletilý tedy byl zvyklý, jak na prostředí v dětském centru, tak na prostředí u tety.

Socioekonomický status

Z aktuálních informací, které znalec četl v soudním spise, je dle mého názoru zřejmé, že rodiče jsou s ohledem na finanční situaci schopni o dítě přiměřeně pečovat a zajistit, aby jeho potřeby byly naplněny. V případě nutnosti rodiče odkazují na skutečnost, že jim vypomůže příbuzenstvo. Znalec se tímto kritériem příliš nezabýval, pokud by to však udělal, jistě by byl více zvýhodněn otec nezletilého, který je zaměstnán na hlavní pracovní poměr.

6.4 Dopad znaleckého posudku na opatrovnické řízení

V době, kdy byl znalecký posudek zpracováván, žádali rodiče soud, aby nezletilou svěřil do jejich společné péče. V mezičase však došlo k výrazným změnám. Rodiče ukončili svůj vztah. Matka uvedla, že si uvědomila své problémy a rozhodla se proto v terapeutické léčbě pokračovat. Navštěvovala skupinové a individuální terapie, rovněž docházela do

doléčovacího centra. Otec se odstěhoval od tety matky a teta byla připravena pomoci matce i v případě, že bude o syna pečovat sama. Otec neměl opět stabilní bydlení, nastěhoval se ke svému kamarádovi. Do zaměstnání nadále docházel. Otec nežádal o svěřeni syna do své výlučné péče. Nebyl s ukončením vztahu rodičů smířen a doufal v jeho obnovení, Souhlasil, aby péči zastávala matka.

Přestože znalecký posudek nebyl zcela ve prospěch rodičů, soud ho posuzoval jen jako jeden z důkazních prostředků. Vzal v potaz progres rodiny. Přihlédl k tomu, že matka úspěšně prošla léčebným procesem a nadále na sobě pracuje. Po celou dobu pobývala v dětském centru s nezletilým Adamem, pečovala o něho, navzájem byla vytvořena citová vazba. S ohledem na rozchod rodičů, matka žádala o svěřeni syna do své výlučné péče s tím, že jsou schopni spolu nadále komunikovat a vykonávat rodičovskou roli. V závěru jednání soud na návrh OSPOD rozhodl, že soudní jednání bude odročeno na dobu tří měsíců. Bylo domluveno, že matka bude moci prokázat své výchovné kompetence při řádné péči o nezletilého, který sice bude nadále v ústavní výchově, ale fakticky bude s matkou pobývat u tety, tedy v místě bydliště matky, na dlouhodobé propustce. Podmínkou také byla řádná spolupráce s dětským centrem a s klíčovou pracovnící OSPOD. S touto variantou všichni zúčastnění souhlasili.

Následovali opakované návštěvy pracovnící OSPOD u matky, při kterých nebyli nikdy zjištěny žádné nedostatky. Matka rovněž řádně spolupracovala s dětským centrem a každý týden docházela se synem na kontroly. Otcí umožňovala pravidelné návštěvy a otec plnil svou vyživovací povinnost. Matka pokračovala ve svém léčebném procesu. O syna pečovala samostatně, teta jí vypomáhala výjimečně.

Po uplynutí třech měsíců byl nezletilý Adam svěřen do péče matky a nad jeho výchovou bylo nařízeno výchovné opatření v podobě soudního dohledu.

7. Interpretace výsledků

V obou případech bylo zadáno zpracování znaleckého posudku na základě nejednoznačně přesvědčeného soudu a kolizního opatrovníka. V případě nezletilé Kristýny soud rozhodoval, kdo z rodičů je lepším vychovatelem a zda má být zachována střídatá péče nebo zda má být nezletilé dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů. V případě nezletilého Adama soud zjišťoval, zda jsou výchovné kompetence rodičů na takové úrovni, aby bylo možné svěřit nezletilé dítě, které se aktuálně nachází v ústavní výchově, do jejich péče.

V případě nezletilé Kristýny byla znalcem hodnocena všechna podstatná kritéria. Z mého výzkumné zjištění lze říci, že nebyla věnována pozornost těm kritériím, která nebyla v tomto konkrétním případě příliš důležitá. Stejně tomu bylo v případě znaleckého posudku v případě nezletilého Adama. Případy, které jsem si vybrala nelze srovnávat, jelikož v opatrovnickém řízení byla řešena jiná situace. Mým záměrem však bylo zjistit, jak může znalecký posudek ovlivnit opatrovnické řízení a práci s rodinou při výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Situace nezletilé Kristýny je pro sociální pracovníky OSPOD záležitostí, se kterou se setkávají velmi často. Ze své praxe mohu říci, že znalecké posudky, které se zpracovávají za účelem posouzení výchovných kompetencí rodičů v rámci úpravy výchovy a výživy při rozpadu manželství či partnerství jsou nejběžnějšími posudky v opatrovnickém řízení. Nikdy však není zcela jisté, jak bude posudek po svém zpracování posuzován. Samozřejmě hraje důležitou roli kvalita zpracovaného posudku, ale pro účely mého zkoumání jsem vybírala takové posudky, které jsem hodnotila, jako kvalitně zpracované, bez zjevných vad. Dalším důležitým faktorem je osobnost soudce, který o případu rozhoduje.

S ohledem na první případ lze konstatovat, že znalecký posudek byl vnímán jako absolutně směrodatný. Opatrovnické řízení tedy ovlivnil zásadně. Byl posouzen jako klíčový důkaz, za jehož základě soud rozhodl ve věci samé. Práce s rodinou při výkonu sociálně-právní ochrany byla ovlivněna skutečností, že došlo ke změně péče o nezletilé dítě. Oproti tomu znalecký posudek v případě druhém byl pouze jedním z důkazních prostředků. Soud přihlédl k dalším zásadním důkazům a běhu času. Usoudil, že skutečnosti uvedené ve

znaleckém posudku jsou důležité, a proto nad výchovou nezletilého dítěte stanovil soudní dohled. Jinak však dítě do péče rodičů svěřil i přes v posudku opakovaně zdůrazněná rizika ze strany rodičů. Práci s rodinou ovlivnil tento znalecký posudek zásadně. Klíčová pracovnice ze znaleckého posudku zjistila o rodičích mnoho důležitých informací, které při své práci s rodinou se nepodařilo zjistit. Může nyní své jednání adekvátně přizpůsobovat s ohledem na očekávané jednání rodičů. Také si je vědoma určitých limitů, které rodiče mají. Může předpokládat a také ošetřovat, jaké mohou nastat v rodině problémy a pomoci je řešit.

Samozřejmě jsem si vědoma skutečnosti, že na základě dvou rozdílných případů nelze závěry paušalizovat a vztáhnout je na celou společnost. Bylo by potřeba i další případy podrobit bližší analýze, popř. využít i kvantitativní výzkumnou metodu.

Analyzování znaleckého posudku na základě příslušných kritérií by dle mého názoru mělo přispět k tomu, aby sociální pracovníci OSPOD byly schopni určit, zda byly v posudku zkoumány všechny pro případ relevantní skutečnosti a podle toho v soudním řízení i v samotné spolupráci s rodinou pokračovat. Zároveň je znalecký posudek podkladem pro případné další šetření či dokazování, jestliže se ve znaleckém posudku objeví nejasnosti či pochyby. OSPOD jako kolizní opatrovník tak může určitým způsobem přispět k tomu, do jaké míry znalecký posudek vliv na průběh a výsledek opatrovnického řízení.

Mám za to, že na výzkumnou otázku lze, s ohledem na výše uvedená zjištění, odpovědět. A to tak, že **znalecký posudek v daných případech ovlivnil opatrovnické řízení a práci s rodinou při výkonu sociálně-právní ochrany dětí, a to různými způsoby, dané charakterem řízení a průběhem řízení.**

8. Diskuze

V současné postmoderní společnosti, kdy je stále více manželství rozváděno a stále více partnerů svůj vztah v období krize ukončuje, přímá úměra naznačuje, že bude více opatrovnických soudů, kde bude žádána úprava výchovy a výživy k nezletilým dětem. Současnost i budoucnost se bez znaleckých posudků neobejde, jelikož je stále více případů, kdy se nemá soud o co opřít a bez důkazního prostředku v podobě znaleckých posudků, nemůže rozhodnout. S více opatrovnickými řízeními se pojí zpracovávání stále většího množství znaleckých posudků. Velký problém však vidím v nedostatku znalců. Již dnes se stává, že znalecký posudek je zpracováván s časovou prodlevou. Pokud bude posudků požadováno stále více, znalců bude značný nedostatek. Tím pádem se stanou posudky neefektivní. V ideálním případě je znalecký posudek zpracovaný přibližně za 4 měsíce, může se ale také stát, že bude zpracování trvat mnohem déle. Pro rodinu taková situace není ideální, spíše naopak. Problémy a konflikty se prohlubují, rodiče i děti jsou dlouhodobě vystavováni stresu, což těžké rozvodové (rozchodové) situace nepomáhá. Vyvstává tedy otázka, jak se s danou situací vypořádat? Samozřejmě by bylo nejlepší, kdyby se navýšil počet znalců. Jenže jak toho docílit? Mnoho odborníků nechce znaleckou činnost vykonávat, práce znalce je časově náročná, málo finančně ohodnocená a je spojená s velkým stresem. Ve chvíli, kdy znalec vypracuje znalecký posudek a musí předstoupit před soud a vypovídat, odpovídá také na otázky účastníků řízení, z čehož se častěji, než by se mohlo zdát, stává „grilování“ znalce. Ve své praxi jsem se opakovaně setkala se situací, kdy rodiče nebo jejich právní zástupci pokládali velké množství otázek a snažili se je směřovat tak, aby znalce buď nachytali nebo potvrdili své domněnky. Zvládnout takovou situaci je pro osobnost znalce obtížné.

Důležité je dle mého také zmínit kvalitu zpracovaných znaleckých posudků. Zákon o znalcích a tlumočnících a jeho provádějí vyhláška sice říkají, že znalecký posudek má určité náležitosti a standardy, v praxi se však stává stále častěji, že znalecký posudek není dobře zpracovaný a nemá žádnou vypovídající hodnotu. Dokonce jsem se setkala se znalci, jejichž posudkům se jak soudy, tak pracovníci sociálně-právní ochrany snaží záměrně vyhýbat. Jak k takové situaci však přistupovat? Je správné prostě znalce, se kterými máme špatnou zkušenost opomíjet? Další otázkou je, z jakého důvodu nejsou podle účastníků tyto znalecké posudky s podstatnou vypovídající hodnotou. Může to být tím, že je znalec

přetížen a posudky zpracovává pod tlakem nebo je to jedinec, který svou práci prostě jen „odflákne“.

Kromě osoby znalce je pro interpretaci znaleckého posudku velmi důležitá osoba soudce, jeho zkušenosti a vzdělání. Jelikož soudci nemají povinnost se v průběhu času dále vzdělávat, stává se, že nejsou s danou problematikou seznámeni. Při své práci jsem se setkala se situací, kdy soud pokládal nesprávné otázky, jelikož nebyl dostatečně obeznámen se zkoumanou problematikou. Měl by tedy mít soud povinnost se vzdělávat? Já myslím, že rozhodně ano. Jedině tak je možné, aby bylo jeho rozhodování efektivní a v nejlepším zájmu dítěte. Myslím, že je také nutné navýšit počet soudců, tak aby nebyli přetíženi a mohli se dostatečně všem svým případům věnovat.

A v neposlední řadě vyvstává mnoho otázek, které se týkají sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. Jak by měli s posudky nakládat? Jsou schopni posoudit kvalitu znaleckého posudku? Znají postupy, jak vyvracet neodpovídající závěry znaleckého posudku? Dokáží pokládat správné dotazy při výpovědi znalce? Myslím, že by sociální pracovníci OSPOD měli být více školeni v otázkách znaleckého zkoumání. V praxi se totiž můžeme setkat s pracovníky, kteří si se znaleckým zkoumáním nevědí rady.

9. Závěr

Znalecký posudek se nutno hodnotit jako každý jiný důkazní prostředek pečlivě. Ve svém výzkumu jsem se pokoušela zkoumat, jak opatrovníčtí soudci znalecké posudky hodnotí a jak posudky mohou ovlivnit dané jednání.

V teoretické části jsem se zabývala opatrovnickým řízením, příslušností a pravomocí soudu, účastníky řízení, zastupováním nezletilého před soudem, zahájením a průběhem řízení, rozhodováním v řízení a výkonem rozhodnutí. Dále jsem se zabývala sociálně-právní ochranou dětí, právní úpravou, pojmem sociálně-právní ochrany dětí, pojmem ohroženého dítěte, osobou sociálního pracovníka sociálně-právní ochrany dětí, výkon sociálně-právní ochrany dětí a oblasti, kde se sociálně-právní ochrana dětí vykonává, kolizním opatrovnictvím a právy a povinnosti kolizního opatrovníka. V poslední kapitole teoretické části jsem se pak zabývala znaleckou činností, osobou znalce a jeho postavením, jeho právy a povinnosti, znaleckými posudky a znaleckými posudky zaměřenými na způsobilost rodičů k výchově, a vlivem znaleckých posudků na průběh soudního řízení a práci s rodinou.

Mě samotnou zpracovaná práce ovlivnila v tom smyslu, že se budu více zamýšlet nad tím, jak znalecký posudek opatrovnické řízení ovlivní. Za použití hodnotících kritérií budu zkoumat, zda zpracovaný znalecký posudek odpovídá na všechny podstatnosti, na které je nutno odpovědět, aby mohlo být v jednání rozhodnuto.

Použitá literatura

Literární zdroje:

- 1) BRADÁČ, Albert. *Soudní znalectví. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010. s. 8. ISBM: 978-80-7204-704-8.*
- 2) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.*
- 3) CHMELÍK, Jan a kol. *Místo činu a znalecké dokazování. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. S. 169-170. ISBN: 80-86898-42-3.*
- 4) KRÍSTEK, Lukáš. *Znalectví. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. 331 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7478-042-4.*
- 5) MPSV ČR. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových konfliktů: metodický materiál. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2012. ISBN 978-80-7421-048-8.*
- 6) NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem. 2., doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 118 stran. ISBN 978-80-7552-171-2.*
- 7) NOVÁK, Tomáš, CORRADINIOVÁ, Simona a VYPUŠŤÁK, Radim. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 248 stran. ISBN 978-80-7478-910-6.*
- 8) NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.*
- 9) NOVÁK, Tomáš a PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Jak přežít rozvodové peklo: malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004. 197 s. ISBN 80-7217-294-8.*
- 10) NOVOTNÁ, Věra a FEJT, Vladimír. *Sociálně-právní ochrana dětí. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.*

- 11) NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem. 2.*, aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, [2016], ©2016. 807 stran. Právo. ISBN 978-80-7554-022-5.
- 12) NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. 3.*, aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2007. 471 s. ISBN 978-80-86131-72-6.
- 13) PEMOVÁ Terezie, PTÁČEK Radek. *Sociálně právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. Grada 2012, ISBN 978-80-247-4317-2.
- 14) STAVINHOVÁ, Jaruška, MACHÁČKOVÁ, Marta a MICHNA, Lukáš. *Základy civilního procesu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 121 s. Edice multimediálních pomůcek PrF MU; č. 11. ISBN 80-210-3602-8.
- 15) SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014. xxvi, 432 s. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-279-3.
- 16) ŠEVČÍK, Petr a ULLRICH, Ladislav. *Znalecké právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015. xx, 354 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-539-8.
- 17) WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 226 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-683-9

Legislativa:

- 1) Měrnice MPSV č.j.: 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedených orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče, v platném znění.
- 2) Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., *K provedení zákona o znalcích a tlumočnících*, v platném znění.
- 3) *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxii, 890 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.
- 4) Zákon č. 359/1999 Sb. *o sociálně právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších novel

- 5) zákon č. 108/2006 Sb. *o sociálních službách*, ve znění pozdějších novel.
- 6) Zákon č. 36/1967 Sb., *O znalcích a tlumočnících*, v platném znění.

Periodiky:

- 1) BEHR, Tomáš. Znalecký posudek (1). *Právo a rodina*. 2017, 19. ročník, č. 2, S.1-5. ISSN 1212-866X.
- 2) BEHR, Tomáš. Znalecký posudek (2). *Právo a rodina*. 2017, 19. ročník, č. 3, S.1-4. ISSN 1212-866X.
- 3) BEHR, Tomáš. Znalecký posudek (3). *Právo a rodina*. 2017, 19. ročník, č. 4, S.8-11. ISSN 1212-866X.
- 4) NOVÁK, Tomáš. Poznámky k psychologickým znaleckým posudkům u rozvodových sporů o děti. *Právo a rodina*. 2011, 13. ročník, č. 12, S.15-20. ISSN 1212-866X.
- 5) NOVÁK, Tomáš. Znalecké posudky by měli být pod drobnohledem. *Právo a rodina*. 2014, 16. ročník, č. 11, S. 18-20. ISSN 1212-866X.

Absolventské práce:

- 1) ČORBOVÁ, Z. *Účastníci řízení*. Diplomová práce. Plzeň, 2013. Západočeská univerzita v Plzni. Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Miloslava Wipplingerová, Ph.D
- 2) HORÁKOVÁ, J. *Postoj sociálních pracovníků OSPOD k životní situaci rodiny, kdy dítě odmítá kontakt s jedním z rodičů*. Diplomová práce. Brno, 2015. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra sociální politiky a sociální práce. Vedoucí práce prof. PhDr. Libor Musil, CSc.
- 3) KROUPOVÁ, E. *Právní rámec účasti znalce v trestním řízení a na místě činu*. Bakalářská práce. Karlovy Vary, 2014. Vysoká škola Karlovy Vary, o.p.s. Vedoucí práce JUDr. Věra Říhová

- 4) PEINLOVÁ, Š. *Právní postavení nezletilého dítěte při rozvodu rodičů*. Diplomová práce. Brno, 2016. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Právo a právní věda. Katedra občanského práva. Vedoucí práce JUDr. Ing. Radovan Dávid, Ph.D.

Bibliografické údaje:

Jméno a příjmení autorky: Bc. Eva Kroupová

Studijní program: Sociální práce a komunikace v aplikované psychoterapii

Název práce: Specifika znaleckých posudků v opatrovnickém řízení a při výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Počet stran: 74

Počet titulů literatury a pramenů: 32

Počet internetových odkazů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Rok ukončení práce: 2017

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Eva Kroupová
 Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
 Název práce: Specifika znaleckých posudků v opatrovnickém řízení a při výkonu sociálně právní ochrany dětí
 Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 74

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 32

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešení problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1) Uveďte, v čem konkrétně se odlišují znalecké posudky v opatrovnickém řízení od jiných posudků v opatrovnickém řízení.

2) V čem se odlišují znalecké posudky v opatrovnickém řízení od znaleckých posudků v jiných typech soudních řízení – např. trestního či civilního?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka zvolila téma diplomové práce, které dle dostupných informací nebylo v tomto druhu prací ani v odborné literatuře cíleně zpracováno. Jde tak o první vysokoškolskou závěrečnou práci s tímto či podobným tématem. Autorka svou práci rozdělila na část teoretickou a praktickou.

V teoretické práci se autorka zabývá sociálně právní ochranou dětí, jejím obsahem a zaměřením OSPOD na zastupování dětí u soudních řízení. Dále představuje specifiku opatrovnického řízení v rámci justice v ČR a nakonec se věnuje znaleckému zkoumání v opatrovnickém řízení, jeho obsahem, zákonným zajištěním a postavením znalců v řízení.

Na teoretickou část obsahově navazuje i výzkumná část. Zde autorka vhodně zvolila metodu (kvalitativní) a formu výzkumu (případové studie). Na zvolené výzkumné otázky odpověděla a výsledky interpretovala. K obsahu ani vyhodnocení případové studie nemám zásadních připomínek. Studie je přehledná, srozumitelná a diskuze na výsledky výzkumu je podnětná. Lze ocenit využití osobní, odborné zkušenosti autorky při volbě tématu práce, jeho zpracování i vyhodnocení výzkumu. V části diskuse pak vhodně propojuje teoretická, výzkumná zjištění a doplňuje je zkušenostmi ze své odborné praxe.

Formální zpracování práce odpovídá nárokům na tento druh odborného textu.

Kladnou stránkou této diplomové práce je mimo jiné i její příspěvek do aktuální diskuze k plánované novele zákona o znalcích a znaleckých posudcích. Pohled ze strany účastníka řízení, zvláště pak zainteresovaného, jakým je např. OSPOD v roli zástupce zájmů dítěte v řízení, je přínosem.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: 1

Datum, podpis: 19.8.2017

PhDr. Hana Hejná

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: **Bc. Eva Kroupová**

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Specifikace znaleckých posudků v opatrovnickém řízení a při výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Oponent práce: Mgr. Iveta Jelínková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 74

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 32

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

			x	
--	--	--	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		x		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

--	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

			x	
--	--	--	---	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

			x	
--	--	--	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			x	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			x	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jak si konkrétně představujete, že by mohl znalecký posudek ovlivnit práci sociálního pracovníka při výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

V diskusi hodnotíte práci znalců, kvalitu zpracovaných posudků, osobnost znalců,... a vaše hodnocení jsou převážně negativní. Z čeho při těchto hodnoceních vycházíte a co konkrétního byste pro zlepšení úrovně znaleckých posudků navrhovala. Jaké jsou v tomto případě možnosti sociálních pracovníků.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

V teoretické části se autorka v první kapitole věnuje popisu opatrovnického řízení, ve druhé pak sociálně právní ochraně dětí a nakonec problematice znalecké činnosti.

První kapitola – Opatrovnické řízení, je pouhým teoretickým přehledem, výčtem všech opatrovnických úkonů. Jde o pouhý výčet informací, což působí příliš strojeně, bez náznaku vlastní myšlenky, zkušenosti. V této kapitole autorka převážně čerpala pouze z jednoho zdroje.

V podobném duchu jsou psány i další dvě kapitoly práce. Chybí mi od autorky představení jednotlivých kapitol, proč právě toto téma, jakou má souvislost s danou problematikou, proč je pro mou práci důležité,.....

Jako klíčové slovo práce je mimo jiné uvedeno „nezletilé dítě“, a protože se myslím, že je v této práci se sociální tematikou stěžejní, očekávala bych, že se jím autorka bude zabývat konkrétněji.

Ve výzkumné části si autorka stanovila cíl zjistit, zda jsou znalecké posudky při výkonu sociálně právní ochrany a v opatrovnickém řízení směřodonné. Zvolila kvalitativní metodu, formou případové studie.

Z výzkumu vyplývá, že posudky někdy ovlivní a někdy neovlivní opatrovnické řízení, a jsou důležité pro práci sociálních pracovníků ve výkonu sociálně právní ochrany dětí. V Diskuzi se autorka převážně věnuje hodnocení kvality znaleckých posudků a působivosti osob, které posudky vypracovali. I když kvalita posudku je samozřejmě důležitá, výzkum byl zaměřen na to, do jaké míry posudky jako takové ovlivňují rozhodnutí soudů. Toto zhodnocení mi v diskusi chybí – jak tedy může znalecký posudek ovlivnit opatrovnické řízení (ovlivní ho, neovlivní, na čem záleží?).

V textu práce je celkem dost hrubých pravopisných chyb, např. str. 44, 47, 63, 64, 65, 66,.....

Autorce bych dále vytkla, že v textu pracovala s poměrně malým počtem zdrojů a práce neobsahuje žádné zdroje ze zahraničí. Za závažné pochybení vidím i to, že na zdroje, které autorka uvádí v seznamu Použité literatury (např. po č. 4, 7, 8, 9, 11 15); v seznamu všechny či v seznamu absolventských prací (pod č. 1, 2,4) nejsou v samotném textu odkazy a ani nejsou v textu citovány.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: **3 - DOBŘE**

21. 8. 2017

Mgr. Ivetta Jelínková